

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:

SOC. AN. „UNIVERSUL” BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:

autorităților și instituțiilor 1000 lei
de onoare 500 „
particulari 250 „

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA

BUCUREȘTI I Str. Brezoiului 23-25

TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMĂNAL

PREȚUL 5 LEI

ANUL XLIX • Nr. 25

SAMBATA 15 Iunie 1940

Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

Premiul național de literatură

de ȘTEFAN BACIU

Ca și în anii trecuți, marele premiu național „Regele Carol II”, a venit să încununeze o operă și un scriitor de preț și după T. Arghezi, G. Bacovia, Ion Pillat, Gib. Mihăescu, V. Voiculescu și Elena Farago, distincțiunea Regală a acestui an, vine să așeze lauri pe fruntea domnului Perpessicius. Poet și critic de-o egală valoare, Domniasa deține în viața literară post-belică un loc de frunte, atât printr-o continuă și febrilă activitate, cât și printr-un condei plin de poetic și ales har, a cărui recunoaștere oficială ne bucură sincer. Opera sa, e felurită și bogată: începând cu versurile din „Scut și targă” și din „Linerar sentimental”, trecând la antologia poezilor de azi și a criticii franceze, apoi la „Mențiunile critice”, strânse în patru mari volume în care găsim o întreagă epocă, vom ajunge la monumentală ediție Eminescu, al cărei prim tom a apărut anul trecut în tipăriștele Regelui.

Candid poet al florilor și tălmăcitor ales al liricii latine, critic fin, cult, plin de substanță, dar și de pricepere, domnul Perpessicius e însă și eroul care lăsându-și brațul drept pe câmpul de luptă, vine să înzestrea cultura țării pentru care a sângerat, cu ediția cea mai solid întocmită a marelui ei poet. După A. C. Cuza, Ibrăileanu, Botez, și atâția alții încă, Perpessicius dăruiește țării prin titanica sa muncă, un Eminescu întreg și luminos, un monument de care va trebui să se țină seama întotdeauna, pentru că cîștind pe întocmitor, va fi slăvit Poetul.

Iată dar, în cadrul unei fugare însemnări, evocată personalitatea sărbătoritului de azi, în linii pe cât de largi, pe atât de pline de prețuire și admirație. Și, încheind, vom aminti un amănunt cu tâlc: după zece ani de domnie, premiul Regelui, înobilează nu numai pe scriitor, ci întrucâtva și pe distinsul dascăl de literatură al Măriei Sale. Prețioasă alăturare, care aureolând pe Rege, cinstește pe laureat!

Originalitate și documentare

de G. C. NICOLESCU

În primul din articolele¹⁾ în care am căutat să arăt dificultățile ce le are de întâmpinat în chip special istoricul literar român, spuneam că unele din acestea, între altele consecințe, îi împiedică adesea manifestarea originalității de spirit. Afirmăm că putea fi pus ușor la îndoială și are nevoie să fie justificată.

Între alte acuzații, cea mai frecventă din cele ce se aduc istoriei literare, din direcțiile cele mai diverse, este, după cum am mai spus-o, că cercetătorul se subordonează unui material mort și că nicăieri în paginile lui nu apare o contribuție spirituală personală de seamă, în sensul adevărat al termenului. Totul s'ar reduce în această disciplină la o cercetare pe baza materialului pozitivist, care stabilește date, izvoare, influențe ideologice sau atmosfere generale, care compară și încadrează, dar care rămâne, în linii generale, la suprafața operei, fără să aducă altceva decât elementele care existau de fapt, fără să fi fost descoperite până atunci, iar nu un punct de vedere nou, revelația unei cute nebănuite care să pună într-o altă lumină întreaga operă, dându-i o semnificație neașteptată.

Fără îndoială, într-o bună măsură, constatările de mai sus sunt drepte și chiar cei ce cred în rezultatele fericite ale investigațiilor făcute după metodele istoriei literare sunt izbiți de lipsa de variație în perspectivele aruncate asupra literaturii. Avem monografii însemnate consacrate unor scriitori, monografii care au adus date importante în legătură cu viața și au lămpezit în cea mai mare măsură operele în discuție. Lipsesc însă în general din literatură noastră critică (cele câteva excepții sunt demne de reținut, dar nu schimbă esențial fața lucrurilor: aici este vorba nu de inițiative, ci de aspectul general, actual) lucrările care să nu se mărginească exclusiv la scoaterea în lumină a unui material pozitivist, lucrările în care, adică, cercetătorul să nu fie numai săpătorul care scoate minerele brut, dar și giuvaerul care cizelează statueta după o viziune proprie.

Ne lipsesc, astfel, acele lucrări care să îmbrățișeze câmpuri mai largi sau perspective mai adânci de observație. Nu avem cercetă-

riile care să prezinte marile curente europene, așa cum s'au manifestat ele în România. Cine își închipuie că romantismul românesc are cu totul aceleași caractere și aceeași dezvoltare ca cel francez se înșală. Cât de interesant ar fi o lucrare asupra romantismului românesc, care ne lipsește după cum lipsește cea asupra realismului românesc, asupra naturalismului românesc, asupra simbolismului românesc și câte altele!

Ne mai lipsesc lucrările care să privească materialul literar prin prisma anumitor teme. Conflictul dintre clasele noastre sociale este unul care ocupă un loc important în dezvoltarea culturii noastre. El n'a rămas fără ecou în literatură, unde apare de la Budai-Deleanu (ca să nu merg dincolo de limitele literaturii moderne) până la Rebreanu. Deasupra unei cercetări a literaturii care să urmărească dezvoltarea individuală a scriitorilor și, de aceea care să privească mișcarea ei încadrată în marile curente de idei poetice, ar veni aceasta care, înglobând mai mulți scriitori individuali, deși depărtați în timp și în tendințe, ar căuta tocmai să vadă cum s'a oglindit în opera fiecăruia acest conflict dintre clasele sociale românești, rămânând să tragă concluzii în privința chipului cum curentul literar din care făcea parte sau momentul istoric pe care îl trăia fiecare a avut ecou în zugrăvirea lui. Acest fel de cercetări sunt cu atât mai utile cu cât numai privind sub acest aspect literatură, studiul ei poate constitui o veritabilă experiență pentru judecarea actualității literare.

Lipsește, de asemenea, lucrările consacrate unui singur scriitor care să nu fie însă reconstituit numai din materialul pozitivist, ci să fie privit printr-o anumită concepție, prin prisma unui anumit filon pe care cercetătorul să-l fi descoperit ca fundamental. Cred că toți marii scriitori (desigur și cei mai mărunți, dar aici este greu de cercetat și nu totdeauna rezultatul răsplătește truda) au o axă de dezvoltare în jurul căreia se mișcă neconștient, ezită, dau înapoi, înaintează, încearcă în toate genurile până izbutesc să dea capodopera vieții lor. Cercetări numeroase, dintre

Spre a da o idee exactă a producției artistice românești din ultimii zece ani, cu prilejul Lunii Bucureștilui, s'a hotărât să se facă apel la o colecție particulară, aceea a domnului Zambaccian. Se arată astfel rolul social pe care îl joacă astăzi colecționarul.

Colecționarul este desigur cel mai bun colaborator al statului în strângerea operelor de artă care vor forma patrimoniul național. De-o parte este un particular care cumpără direct operele care-i plac și pe care dorește să le păstreze; de cealaltă parte se află o entitate care, chiar dacă este reprezentată prin personalitățile cele mai calificate, întâmpină oarecare greutate în a urmări actualitatea artistică și a judeca operele pe măsură ce sunt create. Dacă doar statul poate să dea impulsia decisivă, prin comenzi sale, prin planurile sale de urbanism, prin arhitecturile sale, creării stilului fiecărei epoci, colecționarul, dimpotrivă, este mai ales calificat să strângă cele mai bune dintre tablourile, gravurile, deseneurile, sculpturile a căror valoare și interes sânt mai bine făcute pentru a fi înțelese de fiecare individ în parte decât de colectivitate. Astfel acțiunea Statului și a particularilor poate să se reunească armonios, acțiunea particularilor intrând, în general, la un moment dat, în cadrul pe care i-l au pregătit instituțiile statului.

Nu oricine poate fi colecționar. Nimic nu este mai greșit decât credința că banii sânt deajuns ca să strângi capodopere.

Rolul social al colecționarului implică un adevărat plan preliminar de cercetări, o cultură întinsă, o capacitate de judecată imediată și sigură. Dealtfel, nu e mai puțin adevărat că contactul zilnic cu operele de artă aduce celui ce le strânge o îmbogățire aproape nedefinită, de care, la rândul său, poate să facă pe conștientul său să se profite.

Nu este, fără îndoială, un mijloc mai bun, pentru un străin, de a lua contact cu Arta românească, pentru un român să-și dea seama de realitățile Artei țării sale, decât să aibă sub ochi o colecție aleasă cu discernământ și dragoste cum a fost colecția Zambaccian. O colecție demnă de acest nume implică o alegere și căutarea unei calități. Prin a-

Colecția Zambaccian

de JACQUES LASSAIGNE

ceastă alegere, care este rezultatul unei opinii luminate, ești ferit de concesii și slăbiciunile pe care Statul cu greu le poate rezista diferitelor grupuri de artiști. Cât despre calitatea unei colecții, ea se formează înecutul cu inecutul, vecinătatea operelor de artă fiind cel mai bun criteriu de a îndrepta inevitabilele erori.

În această privință, colecția domnului Zambaccian poate fi, și nu numai în România, ci și în străinătate, un adevărat exemplar. Această colecție nu s'a limitat la obiective istorice (pericolul multor colecții): scopul ei este înainte de toate să strângă operele contemporane cele mai de seamă pe măsură ce sânt produse. Este deci o colecție vie, și se găsește în ea, de exemplu, opere remarcabile ale maestrilor români contemporani: Petrașcu, Pallady, Steriadi, Dărăscu, Iser, precum și operele cele mai inte-

resante ale artiștilor tineri. Dar d. Zambaccian a ținut să așeze operele sale în timp, adică să poartă în aceeași colecție, elemente de comparație în raport cu istoria picturii românești și pictura în general. El s'a străduit astfel să găsească opere, primordiale prin influența pe care au avut-o, ale maestrilor picturii române. Nu era numai vorba de a strânge, cum au făcut-o unii, cantități de tablouri de o valoare recunoscută, de Grigorescu sau Aurescu, de exemplu; ci de a găsi jaloanele care au marcat evoluția picturii românești dela începuturile ei până în zilele noastre. Domnul Zambaccian posedă astfel unul sau două tablouri din fiecare perioadă esențială din acești pictori și aceste câteva opere, în deosebi reprezentative, capătă toată valoarea lor din faptul că sânt așezate tocmai alături de ceace a ieșit din ele. D. Zambaccian a insistat mai

ales asupra aportului marelui pictor Luchian din care a putut să adune un grup de opere hotărâtoare pentru existența unei palete specifice românești.

D. Zambaccian a făcut mult încă; el a vrut să așeze această pictură românească, astfel explicată și ierarhizată, în cadrul picturii universale străngând, alături de aceste opere românești, un ansamblu în deosebi de bine ales de pictură franceză din secolele al XIX-lea și XX-lea.

Această parte a colecției domnului Zambaccian, care a fost expusă cu un mare răsunet la București, nu figurează astăzi la expoziția Lunii Bucureștilui; dar ea este întrucâtva prezentă spiritului fiecăruia ca un punct de reper, ca o măsură care îi îngăduie să judeci și să cântărești la dreapta ei valoare această pictură românească pentru care Franța a fost o introducătoare; o introducătoare clarvăzătoare care a dat un punct de plecare, baze tehnice și care s'a șters în fața afirmării calităților originale și puternice a artei la a cărei naștere a contribuit.

Izvoarele Durerii

de TOMA VLĂDESCU

Ceeace desparte pe oameni de real, este mai înaltă probabil refuzul lor de a-l accepta. Și este poate în aceeași măsură sensul necesității lui pe care nu ne-am deprins să-l avem. Construim, cu alte cuvinte, o lume pe care o vrem noi, care ne place nouă, dar foarte puțin suntem dispuși să cunoaștem că numai o anumită ordine există și că ea singură ne obligă. Creerile, sau mai bine spus inimile noastre, sunt de cele mai multe ori făcute pe extravagantele dimensiuni romantice — care din toate bunurile omenești au negat tocmai adevărurile ineluctabile ale măsurii. Risipită, cu un singur gest, toată bogăția pe care o dădeau sensurile unității; sfărâmate toate legăturile cu trecutul, cu viața din todeauna, care nu compun decât alt aspect al aceleiași unități — și mai ales totul suspendat de capriciul efemer al omului, să zicem „liber”, dar care nu mai cunoaște nimic, nici înainte și nici după el. Acum lumea firește se va putea construi oricând, singură și din nou, și mai ales oricum, ca în universul kantian în care totul este perfect cu tristețea unică numai că totul e grațuit. Acum apare deopotrivă acel „Infinit” al metafisi-

cienilor germani — ca o goală figură a unei lumi în care nu ne mai regăsim.

Idealismul platonician se fundă însă, esențial, tocmai pe aceste sensuri ale necesității în care se explicau perfecte simetrii ale universului — și e de ajuns să amintim construcția de atâta rigoare pe care o imaginează *Timeus* — o lume astfel în care toate cauzele erau exterioare omului, așa cum ele fără îndoială sunt. Idealismul romantic este în schimb acela în care omul „dispune”, în care el este o cauză singură, liber să construiască și să determine — iar lucrul lui atunci, lucrul pe care-l vedem, este un dans grotesc peste toate adevărurile echilibrului, o exasperată, o sterilă gimnastică în neant. Toate punțile s'au rupt. Omul refuză să mai știe ce a fost, îl interesează aproape foarte puțin ce ar mai putea să devină în această febrilă agitație în care toate spațiile escaladate nu mai oferă decât amara voluptate, vertigiuul straniu al căderilor fără sfârșit.

Acolo de pildă unde un Fustel a știut să arate sensul posibil al eternității noastre, această viciaje, această continuitate pe care n'o termină nimic — „le passé ne meurt jamais complètement pour l'homme” — un Baudelaire strigă dionisiac implacabil blestem al naturii lui:

Enfer ou Ciel, qu'importe ?
Au fond de l'Inconnu pour trouver du nouveau !

Ar fi greu să refuzăm aceste elanuri adeseori sumbre, de furtună și febră — „*orages désirés*” ! — cărora un Chateaubriand le-a dat accentul melodios și trist al trâmbeii lui sonore, dar care până la sfârșit îl vor fi strivit pe Nietzsche el însuși, fără să știe, — greu desigur, fiindcă am fi înclinați să bănuim aici nostalgia primitivă a oamenilor după acel probabil minut, inițial și prim, din care ei au căzut fără să mai poată uita „libertatea” perfectă pe care o vor fi știut „*Atunci*”,... și care a rămas să-i consume. Este sămânța primordială și atât de activă în spațiul inexplorat al sufletului sau în atâtea teribile secrete ale câinii — sămânța pe care nimic n'o suprime... *Si le grain ne meurt !* Ea crește adeseori ca un flux de altă umanitate în care simțim totuși că „*Păcatul*” nu se repară... Este toată figura revoltelor noastre.

Papini a știut aceste revolte. El ne-a arătat această crispată figură — pe care Nietzsche în zadar va fi încercat s'o ascundă ! — și au fost ceasurile exasperate în care adolescentul oprimat din Toscana și dintre luminile satului lui, „*maniac de cerebralitate*”, cum s'a văzut mai târziu, a putut crede că „*patria* lui era lumea”, iar națiunea lui „*biblioteca*”...

Rău nostru, cum ar fi spus Sfânta Theresa, răul nostru sub toate aspectele vieții, este de a fi rămas acești maniaci de cerebralitate, prizonierii orbi ai unor nostalgii imposibile. Am rămas să credem că lumea ne aparține s'o construim, s'o facem noi, atunci când este evident că ea ni se impune și ni se dă. Dar în felul acesta, proiectând imaginațiile noastre într-o lume care le refuză substanța, noi ne închipuim că este posibil să suprîmăm realul, falsificăm sensurile lui — sensurile tristei noastre libertăți mai întâi — și ne rătăcim în labirintul de fum al umbrelor...

J'ai vu l'ombre d'un cocher
Avec l'ombre d'une brosse
Brosser l'ombre d'un parrousse...

Vom mai avea să revenim. Dar vom spune că aici este probabil toată Durerea noastră — sunt toate izvoarele durerii... Ne sbatem de sudori sub lanțurile care ne țin, cașicând n'am recunoaște atâtea imemorabile servitui, dar continuăm astfel vechiul păcat al lui Adam într-o lume care par'că n'are alt sens decât să ne cheme neîncetat la Căderea dinăun...

PALLADY

Colecția „Zambaccian”

KIMONOUL GALBEN

(Urmare în pag. 4-a)

CRONICA

LITERARĂ

PAUL CONSTANT: Iancu Jianu,

roman, ed. „Cugetarea”

Gherghinescu Vania: Privighetoarea oarbă,

versuri, colecția „Universul literar”

Aflăm în romanul istoric al d-lui Paul Constant un paragraf care explică satisfăcător lucrarea în însăși tehnica ei. Următorul: „...apele mărilor sunt întotdeauna mai neliniștite și mai tulburi pe-de-amargini de cât în mijlocul lor. În București și la Curtea Domnească, toate par liniștite și puse pe drumul cel bun. Aud însă și cred, că prin târguri și sate treburile merg prost, și că lumea este pântuită de fel de fel de necazuri: și gândul răsvăritorii a dat în colț” (pag. 76). Mai întâi vom observa că d. Paul Constant a legat cu abilitate mișcarea locală haideucească a lui Jianu cu centrul istoric al țării. Haideucia nu este istorie. Răsmirița începe să fie istorie, de la o anumită treaptă de organizare în sus, când tinde spre revoluție. Tudor Vladimirescu a făcut revoluție. Iancu Jianu a pornit ca simplu haideuc și din contactul cu Tudor a încercat să organizeze o răsmeiriță, spre a fi transformată apoi de celălalt erou oltean în revoluție. Voind cu orice preț să dea o semnificație istorică haideuciei lui Jianu, d. Paul Constant a ales calea cea mai nimerită, descriind ecoul faptelor boerului oltean la curtea de la București a lui Vodă Caragea. Aci, după cum se știe, era domnița Ralu, care încerca să stărneasca o mișcare culturală, sub stimulentele, desigur, al ideilor de peste hotare, de natură revoluționară. Domnița Ralu va ști deci despre Iancu Jianu și figura lui o va interesa cerând informații. Informațiile i le va da Gligorașcu, vărul haideucului, boer instruit și curtean al lui Caragea. „Ispitiți de priteșa grecoaică asupra „boerului răsvărit”, Gligorașcu, sufletul nou, răspunde, fiind conștient de ceea ce riscă: „Despre om am cea mai bună părere, și-l prețuiesc încă; iar fapta trebuie să stea alături, fiind asemenea omului. Va veni cred timpul când înnoia faptei pentru care vrem să-l osândim, vom vedea păcatele noastre, și când prigoana care o ducem împotriva lui nu va însemna de cât așchia din trupul osândeii ce ni se cuvine nouă...” (pag. 163). Haideucul Gligorașcu presupunea că îl va pune în primejdie, „informația” lui primejdioasă, deoarece: „vorbise descurcat, oltenește și... pentru un curtean al unui domn fanariot, nestăpânirea aceasta a cugetului și a vorbei nu putea trece ușor. Caragea, omul fioros și spurcat sufleteste, nu i-ar fi iertat păcatul fătuț. (pag. 164). N'avea totuși de ce să se teamă, fiindcă, deși fiica omului, „fioros și spurcat sufleteste”, domnița Ralu este și ea un suflet nou, o revoluționară care înțelege duhul vremii și încearcă să convertească păcatul părintelui, prin romantismul spiritului. Ea prețuiește la Gligorașcu sinceritatea și este convinsă de veracitatea eroului: „Paharnice Gligorașcu, am văzut în clipele astea pe vărul dumitale, pe getarul Iancu Jianu. Trebuie să fie mândru, viteaz și cinstit. Sunteți ramurile

aceluiaș trunchiu; el a rămas împântăit în pământul în care s'a născut, respirându-se pretutindenea unde este soare și apă...” (pag. 164). O altă sursă de „informații” asupra „răsvăritului”, este Sultana, jupănița olteancă, prietenă a domniței Ralu. Înainte de a fi „consultat” Gligorașcu, Sultana dă referințe favorabile: „Ascultă, Sultana, ai cunoscut, cumva, pe acest boier ieșit din ascultarea poruncilor domnești?” Fără pic de ezitare, Sultana răspunde senină: „Da, Domniță. L-am cunoscut și mi-a fost dat să-i înțeleg toată neînțeleasa lui flământare și sdroabă, puse în slujbă obștii... Sufletul lui Domniță! Răvâșit de toate furtunile și întunecuniile traiului omenesc, scârbit de samavolnicie care nu-și mai află sfârșitul, s'a însemnat în nădejde mare și sfântă a unei îndreptări cu puțință. (pag. 162). După această declarație de ordin mai general care privește raportul eroului cu soarta, urmează precizări mai speciale, ca între femei: „Este voinic?” — „Ca bradul muntelui”. — „Curajos, desigur! — Până la infirmitate; spintecă și trece apele Oltului, călare”. — Poate fi și dușor? ! Ca un copil. Când mîntea îi odihnește și nu mai aleargă prin mărăcinișul vieții omeneste, vorba lui este cântec de leagănă și adoarme”. Domnița Ralu rămase îngândurată. — Ce păcat! Ți-ar fi fost un soț fericit. Faptele lui, însă, rețază puterea și nădejdiile noastre și pleacă, lăsând pe Sultana locului, spre a se purta în amintirea șetrului, care urca drumul spinos al Golgotei neamului românesc (pag. 163). Probabil că fiica lui Caragea suspecta de parțialitate romantică pe Sultana aceasta fiind îndrăgostită de haideuc. De la Sultana, se duce însă la Gligorașcu și acesta, am văzut, isbutește s'o edifice.

Surprinzând figura lui Iancu Jianu așa cum ea se răsfrațea în conștiința cultă de la Curtea lui Caragea, am spus că d. Paul Constant destăinuie intenția de alcătuire a cărții sale.

Această intenție ar fi să ne zugrăvească un erou al timpului, de tip romantic, ceea ce înseamnă un distribuitor de justiție împotriva strâmbelor rândueli.

Iancu Jianu pune accentul deci pe elementul suferinței umane, mizeria țărănească fiind motivul insurecției sale împotriva legilor. Argumentul lui este de natură creștină deoarece, ideea de a suprima suferința îl pornește la acțiune. Motivul suferinței ce trebuie suprimată îl deosebete de Tudor, al cărui

plan era mai mult politic. Pandurul urmărea ieșirea de sub stăpânirea turcească, iar alungarea conducerii fanariote venea ca o consecință a independenței. Procedând diplomatic, Tudor accepta alianța cu Eteria, împotriva Turcilor, ceea ce nu înțelegea Iancu, pentru care suferința era mai aproape și deci mai reală. Haideucia este soluția lui Iancu, socotind că fapta personală, directă și imediată suprimă cauza răului, grecismul. Lucrând fără abstracțiuni și ținând seamă numai de elementul creștin al suferinței ce trebuie suprimată, boerul oltean cititor al bibliei, dă însă peste o dificultate la care nu se aștepta.

Incerarea lui de a suprima suferința țărănilor, produce o altă suferință, care nu existase până acum, dar care este foarte gravă, fiindcă o îndură însăși familia răsvăritului. Stăpânirea, în desperarea de a nu-l prinde pe haideuc, se va răbuna împotriva neamului Jienilor, boeri vechi și onorabili din ținutul Romanului. Boerul Amza Jianu lămurește fratelui său, cum stau lucrurile: „Că de când ți-a fost drumul a haideucie, casele noastre n'au mai fost case, iar viața noastră a fost numai amărăciune și venin. Dacă ai fi murit, lancule, vremea ne-ar fi alungat tristețea și patima ne-ar fi fost mai ușoară. Dar așa, rușinați de pretutindenea, călcați în puterea nopții și cercetați pe de-arândul, mereu pe drumul parcălabiei, cu muierea și copiii spăimântați la tot ceasul, lucrul a ajuns peste puterile răbdării. Tata a ajuns să-și blesteme zilele de le mai are bolind cu sufletul și trupul... N'o mai putem duce așa, frate. Ai vrei să ferești pe alții și ne-ai înglatot pe noi în necazuri. (pag. 258). Plecând de la argumentul suferinței ce trebuie suprimată, Iancu Jianu se va lăsa de haideucie tocmai din pricina acestui argument, pentru că: „nu este pomă-nă bine primită dacă o faci ălor străini, și pe-ai casei îi lași să flămânzească”. (pag. 259).

Dus la Divan și osândit, fostul răsvărit va scăpa de streang datorită pravilii care acordă grațiere condamnatului acceptat ca soț de o femeie. Sultana salvează desigur, pe romanticul voinic.

Cât pentru salvarea sufletului său, după ce s'a pătruns de adevărul că suferința este și ea o rănduială, se gândește să ridice o biserică

Moare fără s'o zidească.

In versurile d-lui Gherghinescu Vania, atrage atenția întrebându-țarea deasă a cuvântului „infi-

nit”. Poetul spune despre un „șoim”: „...privind în infinit, / I se deschid enigme, ca ochiuri de pădure. (pag. 21). Intr'un pisagiu de toamnă, un corcor, după ce procedând diplomatic, Tudor accepta alianța cu Eteria, împotriva Turcilor, ceea ce nu înțelegea Iancu, pentru care suferința era mai aproape și deci mai reală. Haideucia este soluția lui Iancu, socotind că fapta personală, directă și imediată suprimă cauza răului, grecismul. Lucrând fără abstracțiuni și ținând seamă numai de elementul creștin al suferinței ce trebuie suprimată, boerul oltean cititor al bibliei, dă însă peste o dificultate la care nu se aștepta.

Insfârșit, o altă imagine auditivă, pare-se mai plastică: „Clo-cotește surd infinitul”. Peste care zarea își tremură ploașele” (pag. 56). Cuvântul „veșnicie” stăruie deasemeni în versurile d-lui Gherghinescu Vania. Un moment mistic a prilejuit sufletului un „nou botez”: „In apa văzduhului-vie, / După supreme desrobiri, / se boteza cu veșnicie. (pag. 14). „Lacom de viață”, și prefăcând „sărutul”, „in mușcătura” poetul este silit să mărturisească, — în brațele iubitei:

De fericire și desnădejde îmbătați,
Unul de altul prinși ca de toarte.
Spânzurăm legănați
Peste veșnicie și moarte.

(pag. 28)

Despre aceeaș iubită, ale cărei „fragede ținuturi de rai” nu mai sunt prezente, poetul confesează cu „ochiul plâns” de elegie: „Ca sunetul pe buze de maiu, / Luncam prin tine în veșnicie” (pag. 32). În locul neologismului „infinit” d. Gherghinescu Vania folosește și autohtonul „nemărginire”: „Dumnezeu, din nemărginire, / Flutură cerul, ca pe o batistă”. (pag. 18); procedând invers, pentru neoașul „veșnicie”, întrebuițează mai abstractul „eternitate”: „Și mâinile falfăie pe clape, / Ca niște păsări ciudate, / Sburând peste eternitate” (pag. 56).

Ni se pare obligatoriu acum, după ce am examinat frecvența celor două vocabule, „infinit” și „veșnicie”, să înfățișăm lectorului și versurile în care autorul vorbește despre însăși divinitate în ale cărui absolut intră, precum se știe, conceptele de mai sus. Dumnezeu este, în primul rând, Cel ce ia în primire, dîncolo, tot ceea ce se întoarce în

moarte: „Te bănuiesc, Doamne, așteptând / Desfrunzirile, ca pe niște întoarceri”. (pag. 38).

De la lirica „bănuială” poetul trece la năzuinți mai cutezătoare: „Vreau să-l privesc pe Dumnezeu în față, / Cu ochi de îndoială și de dor” (pag. 40). Rezultatul mistice sale îndrăseli este: „Noaptea, până târziu, / Stam de vorbă cu Dumnezeu” (pag. 61). Deoarece credința sovăie și ăneri se umbresc certitudinile, d. Gherghinescu Vania apelează la un vechi argument spre a postula existența lui Dumnezeu: „Pentru liniște și pentru chin, / Pentru viețile care pleacă și vin, / Pentru svonul din suflet și din porumbiști, trebuie, Doamne, să existe” (p. 88). În poezia „Natură moartă” după ce citim versurile: „Noaptea, până târziu, / stau de vorbă cu Dumnezeu” (pag. 61), autorul spune în strofa următoare: „Oamenii nu pricep nimic / Din graiul și purtările mele” (pag. 61). E cazul să ne oprim și să considerăm mai de aproape gândirea lirică a d-lui Gherghinescu Vania. Intr'adevăr, avem mici nedumeriri asupra unor lucruri pe care bine a observat d-sa că nu le „pricepem”. Mai întâi, iată ce nu „pricepem”: D-sa a vorbit foarte des despre „infinit” și despre „veșnicie”, și niciodată nu și-a exprimat îndoiala că „infinitul” și „veșnicia” n'ar exista. Despre existența lor are certitudine absolută, pentru că altminteri n'ar mai avea eficiență poetică „rostosolirea” în infinit și „plutirea” peste „veșnicie”. Poetul, ca și noi, știe însă că nu mai unul Dumnezeu este infinit și veșnic.

Cum există un singur Dumnezeu, și cum acestuia singur îi aparțin infinitul și veșnicia, urmează cu necesitate că nimeni altcineva nu mai stăpânește în ființa sa infinitul și veșnicia. Odată câștigat acest adevăr, urmează iarăși, de la sine, un alt adevăr, cu neputință de respins, anume că, din moment ce poetul nu se îndoiește de existența infinitului și a veșniciei nu mai are sens să se îndoiască de existența lui Dumnezeu, a cărui singură ființă este infinită și veșnică.

E clar. De aici nedumerirea noastră. Pentru că d. Gherghinescu Vania deși e sigur de existența infinitului și a veșniciei, nu este sigur de existența lui Dumnezeu. Intr'adevăr, nu pricepem. Și nepriceperea se adâncește, când poetul afirmă:

În zadar cântecul meu,
Plecăt peste taina minunilor Tale
Se adapă, ca un curecube,
Din armoniile universale.

(pag. 80)

Explicația acestei „zadarnice adăpări” o dă limpede poetul: „Fără milă, în mine, mereu, / Răsucoște patima sfredel” (pag. 79). Când își amintește că a pierdut „întreaga iubitei făptură”, zadarnic și i se oferă spre împăcare „armonii universale”. Noi știm însă că aceste „armonii universale”, ca și „infinitul” și „veșnicia” sunt căi ale cunoașterii lui Dumnezeu. Adică tocmai ceea ce urmărește experiența mistică: intuiția divinității prin anumite categorii ale vieții interioare. Când în experiența lăuntrică avem intuiția infinitului, a veșniciei și a armoniilor universale, nu mai are înțeles îndoiala despre existența lui Dumnezeu, și ca atare cu atât mai puțin înțelegem cum poate fi zadarnică o adăpare din „armonii” prin care divinitate se face prezentă. E ca și când poetul ar alunga pe Dumnezeu, furios că a pierdut „întreaga ființei făptură”. Ca să rezumăm, constatăm prin urmare că d. Gherghinescu Vania are certitudinea infinitului și a veșniciei fără a o avea pe a lui Dumnezeu. Ceea ce nu se poate. Apoi d-sa afirmă că se adapă „din armoniile universale”, dar această minune este zadarnică. Ceea ce iarăși nu se poate. Concluzia care se impune, dacă socotim sincere îndoiala și sentimentul zadarniciei, este că nu există înseși infinitul, veșnicia și armoniile universale. Vrem să spunem că poetul nu are intuiția lor. E rândul acum ca și poetul să fie nedumerit, după ce mai întâi noi am fost în nedumerire. Dacă afirmăm despre un autor că nu are intuiția divinității, acest lucru i se pare fără mare importanță. Îl lasă indiferent, sau chiar îl bucură, ca o judecată critică favorabilă, dacă el însuși mărturisește că simte așa zisul „tragism” al „necunoașterii”. Dar dacă afirmăm că n'are intuiția ceaaltă, a categoriilor vieții interioare, lucrurile se schimbă. Ca și când ar fi foarte ușor și la îndemâna oricui să ai intuiția infinitului, a veșniciei și a armoniilor universale.

Ori și ce poet crede că are aceste intuiții și de aceea vorbește și scrie despre ele ca despre certitudini absolute. Că lucrul nu este adevărat, se vede lesne, din contradicțiile în care cad, fără să-și dea seama, când vorbesc despre ființa unică în care pot fi concepute certitudinile lor. Nu poți avea certitudinea infinitului și a veșniciei, fără a o avea în același timp pe a lui Dumnezeu, după cum odată ce Dumnezeu te adapă, nu poți declara că acest lucru este zadarnic. Dumnezeu este, fără atribut, și cu atât mai puțin nu poate atribui zadarniciei. Așa că, luând chestiunea de la capăt, ar trebui să ne întrebăm: ce este infinitul? ce este veșnicia? etc... Și odată cu noi, ar trebui și poetul să se întrebe dacă nu va continua să i se pară „zadarnică” întrebarea.

CONSTANTIN FANTANERU

DE UNDE VINE MOARTEA??

De unde vine moartea?
Din lumină? din neguri? din troiene?
Să-mi alintă — somn —

plăpânde gene?

De unde vine moartea
flămândă să-mi ia grija
Și nedesăvârșirea pe umeri
— ca pe-un dar?!

De unde vine moartea
— celebrul anticar
Cere-și adună 'n cărcă
părerile de rău?

De unde vine moartea
să mă desăvârșesc?
Să pot să stau alături
De Dumnezeu meu?

Ștefania Săvoiu-Stăncă

TU

Stăteam ades' cu tine'n miezul serii,
Cu toată vraja cerului în suflet...
Vrajeau prin ramuri sopotele verii,
Pierdute de cocori dînspre Milet...

Primeam în zări văpaia de pe dealuri,
Ce-o'nceise luna 'n drumu-i printre stele...
Primeam setoși argintul dintre mături
Și neînpleteam din flori de câmp mărgele...

De câte ori... plecam noi, împreună
Cu visul,
Dus pe aripi de cocori...
Și ne clădeam palate 'n clar de lună...

Corespondența noastră

Te-aud și azi cântând în zări senine.
Te văd cum răzi — cu brațul plin de flori —
Și-ți simt tot focul buzelor — în mine...

ION CHEREJI

CUVANTUL MI-A FRANT AVANTUL

Aripi ca Manole mi-asi face
Din știa cuvântului.
Să sui,
Nu să cobor în glodul pământului
Făjarnic
In nopțile senine când 'mi 'ntind aripile
Spre nenumăratele stele,
Imi vine să mă pipăi cu mâni de orb,
Să văd, de nu cumva din trupul meu
E plămădit, pământul din insulele Nipon.
Așa mi se cutremură sufletul încușat:
In scotca lui de lut.
Fără de pricină doar la scilpirea stelelor
Făjarnice.
Stau câte-odată și mă uit în nepătruns
Cu ochii mei ce-i mărginiți
Și tare-ași vrea să deslușesc
Ce taină poartă cele nouă ceruri.
Abia atunci văd,
Căci prea puțin a îmbrucat Adam
Din mărul cunoștinții
Pe care Eva, cu surăsul ei făjarnic
De Giocondă i-l a 'ntins.
Când treci cu pași mărungi
Ca de furnică, grabnică,
Surăsul tău atâfător
Și cu privirea ta făjarnică,
'Mi 'nregistrează dungi adânci

In inimă,
Ca 'ntr'un seismograf.
De-mi pare, că în ține se petrec cutremure,
Nu în acest făjarnic petec de pământ.
Cu mâinile lui David
Ași vrea să străng în brațe
Harfa cerului,
Și coarda lui Lactee
Să i-o 'ntind în vid.
Poate-ar ieși din ea vre'o simfonie
Nejăfarnică, și-ași îndrăsnă să cânt
Cu glas de ape, tot dorul ce mă roade.
Dar făjarnic cuvântul
Mi-a frânt avântul.

Nicolae St. Petruțiu

DESTIN

O, mamă, nu vezi tu, nu simți,
Cum sapă golu 'n mine...
Tu nu mă mai cunoști, eu
Nu te mai cunosc pe tine...
Gând de păgân, blestem de zeu?..
Mai roagă-te tu mamă, mai roagă-te la sfinți...

O buhă rea cu ciocul
Imi scormone prin minți
Mă arde 'n suflet focul
Cum, pe Iuda cei treizeci de arginți.

Simt cum golu 'n suflet se 'naltă, se mărește
Un străin în locu-i, se 'nfrică, crește...
De-aș mai putea crede mamă, 'n tine!
De ai pricepe mamă de-ai putea să simți,
Mai roagă-te iar mamă, mai roagă-te la sfinți.
Victor Peda

GANDUL

Mi-am scrijlitat, dărz, în lespede.
Durerile,
Nemărginierile,
Tăcerile
Ce le-am plămădit, în mine, anj de-arândul.
Și gândul —
Ca să le lepede —
N'a încercat
Până azi,
Când,
Tremurând,
Înfiăcat
De liniștile sumbre și fremăt surd de brazi,
A pornit cu pași grăbiți de ornice
Nestatornic
Chiotind,
Vrăjind,
Pe drumuri ascunse, nestrăbătute,
In salt de spritene cuite —
Mustind aprig furtuni,
Animându-și pe aripi cununi
De vis vijoroș, a pornit apoi sufletul
Și el —
Tărie de oșel,
Să-și închege suferința 'n rânduri,
Pe căi neumblate de gânduri.
George P. Meghea

BATA MELCILOR

Stelele căzute 'n iarbă
Gământii pe fire 'n prinse;
Coarnele de melc — întinse
Les așară să le soarbă,
Boabe pline de soroc

Melcul vine să le 'nsire,
Iar în spate — să-l desire
Duce casa-i de ghioce.
Ridicând roau în furcă
Luncă pe-o grea patină,
Și spărgând stropi de lumină
Umbră 'nșingurată — urcă.
Culo 'n iarbă, fir cu fir
Soarbe boabele de stele
Ca să facă baia 'n ele
Desgolit sub coviltir.

Sebastian Popovici

CANTEC GANDULUI

Unde, prin pustie,
mi-ai plecat, tărăzie,
pasăre-mi de gând
și mă lași oftând?...
Pe ce drum ascuns
și de nepătruns,
ți-ai mănăst destinul,
turburând seninul
Visurilor mele,
lungi, ca de niște?...
Pasăre-mi de gând,
ce mă lași oftând,
lângă lumi de vise,
cu porțile 'nehise,
când te maș intorci,
caerul să-ți torci,
lin și visător,
cu svăcniri de dor?...
Vin' din cer senin,
pasăre-mi de chin
și 'n spinosu-ți drum,
glasul tău de fum,
să-mi doinească iar,
dorul meu amar...
) Din volumul în manuscris „Mi-am răstăgnit copilăria”...
Negrea Moldoveanu

ULTIMA CASA A POETULUI

III (sfârșit)

de ALEXANDRU MARCU

Singurul element ornamental năiș de pe sarcofag rămâne capul său de bronz, așezat pe o latură, târziu, de un admirator.

În biserică au intrat după sine toți copiii. Drept în fața, în pereche vâruit al singurei năvate, găsești bucată de afresc descoperită sub straturile vechi de tencuială și pe care toate ghidurile o menționează: „Pe acești sfinți și madone s'au oprit privirile poetului în viață”. Amănuntul te impresionează. Și ai vrea să surprinzi, materializată, cumva, pe fața acestor vechi picturi, urma acelor ochi.

Copiii, în cor, dau lămuririle. Aici ei par în casa lor: „Sono affreschi, del Trecento, della Scuola dicitotto...”

Cardin Carlo protestează însă cu altă lovitură de cot: „... No dicitotto! ...Di Giotto!...” (atât de prezent în apropiere, la Padova).

Fratele cel mare al lui Mario se suprapune într-această cu capul pe vechia pictură din zid. Și pare Ingerul din bratele Madonei.

În preajma lui șoptesc mai încet toți ceilalți, căci se simt în biserică.

Pe treptele de răsună în toate părțile lăbușele goale. Te duc în fața altarului mare. „Questo è l'altare/regalato dai frati di Roma/nelle guerre/di Napoteono/quando i frati/c (sic) scappati...”

În stânga acestui altar, stând bine înțeles cu fața la el, află altul mai mic. Aici l-au îngropat mai întâi. Aici a rămas Poetul câțiva ani, până ce i-au pregătit monumentul de afară.

Privirea ta, învăluind marea încăperea a bisericii, o măsoară încă odată pe sus și se perindă pe grinzile de lemn ale tavanului, luminate de ferestrele albe de sub ele, numai de sticlă, pentru ca norii și văzduhul cerului să le inflorescă vitraliile în fiecare zi altfel, cu policromia razelor de soare.

Leșind din biserică te întâmpină, din față, copiii. Te obligă să le ascuți mai departe lămuririle arheologice și topografice. În dreapta îți arată Muntele Ricco, împădurit peste tot, până în culme. La stânga, jos de tot, în fundul unei râpe, îți arată apoi o poartă rotundă, în care stau închise apele celor cinci izvoare, pe care o tradiție le vrea adunate de însuși Petrarca, într-o fântână de obștească folosință. (Obiceul, atât de întâlnit astăzi în părțile tale și pe atunci oriunde, îți întărește în convingere rostul acestei tradiții). Dacă ai cobori până în dreptul izvoarelor, ai putea descifra inscripția pusă mult mai târziu acolo și care vorbește de apa „unde bibens cecinit digna Petrarcha deis” (adică apa, din care potolindu-și setea, Poetul a cântat în versuri lucruri vrednice de Zei).

În sus, deasupra fântânii, în evantaiul verde al unui deal rotunjit în loc, vezi cele mai vechi case din târgul acesta: O vilă cu fațada ca de biserică; mai departe așa zisul palat Contarini, în stil gotic-venețian și care se mândrește cu gloria că în el ar fi pus la cale Petrarca nunta fetei lui Niccolò da Carrara cu Patricianul Contarini.

Couma dealului pe sus, asemeni marginii dantelate a aceluși evantai, se desface toată în coroană de măslini și de rodii, pe care le festonează și aici coardele întinse de vie.

Privind în sus, la norul alb care-a apărut în această clipă, venit de dincolo, te îndrepti în fine spre partea cealaltă a străvechiului târg, spre a cerceta casa Poetului.

Pornești astfel pe un drum de piatră, care leagă cele două monumente ale locului: aici mormântul, iar la capătul celălalt, casa.

Între ele urci și cobori. La mijloc, sus, vezi cele mai vechi clădiri din Arquà. În Piața San Marco (dominația venețiană explică până azi denumirea), te întâmpină vechea primărie, cu resturile și mai vechii „loggia”, cu drumul care urcă la fortăreața de pe vremuri, cu casele de piatră, pe fațadele cărora deslușești bi-forele gotico-venețiene și printre arcurile masive de piatră ale cărora se desfac balcoanele cu grilajul ca frunzele de iris.

Priveliștea mare se desface pe sub Colinele Eugane, odihnitoare, luminoasă, până spre Calto dei Mani. Nici Monte Caluone, nici Monte Cero, nici La Sella di Terralba nu dau locului sălbăticia unor vărfuri solitare. Predomina în zăre perspectivele largi, cu plaiuri de deal. Singur muntele Calvarina (numele spune restul) face notă discordantă. Însă din înaltul lui, priveliștea se îmblânzește, când zărești, surprins, licărind acel „ochi de cobalt în ceacăntul verde” al unui mic lac alpin.

Copiii care te însoțesc la tot pasul li s'au adăugat acum, în drum spre casa Poetului, alte personaje mult mai grave, care te intimidează cu prezența lor. Foscolo, Mozart, Shelley, Chateaubriand, Carducci. Toți poeții lumii, în deosebi Romanticii, care-au străbătut același drum, în pelerinaj la această casă. Byron declamă încet versurile din *Pelerinajul eroului său*: „...There is a tomb in Arquà; rear'd in air, / Pillar'd in their sarcophagus, repose / The bones of Laura 's over... „Aici, în acest” „mountain-village (where his latter days / Went down the vale of years...”

Prin curțile caselor de piatră mamele acestor copii întind rufe la soare, iar fetele lor cără apă cu vase de aramă pe umăr.

În sus, spre cea mai înaltă parte a târgului, casele nu mai au nevoie de fundații. Le-au zidit pe stânga goală, care-și arată și în drum straturile sparte, apoi ruginită de ploaie.

Oratoriul Sfintei Treimi, adică biserița de piatră cuibărită aici de când lumea, într'un vechi turn de apărare al fortăreței, este monumentul care te mai oprește locului, în drum spre casa din vale, de care te despart acum doar câteva grădini.

Simți că aceasta a fost totdeauna partea cea mai dornică din Arquà, în care târgușorul s'a confundat, una câte una, cu casele de țară dintre vii.

Un copil s'a agățat de un zid. O mână a tras lanțul unui clopot. O poartă de fier s'a deschis singură. O placă de piatră a dat de știre: „La Casa di Francesco Petrarca”.

O cărare în pantă, dintre tufe și trunchiuri de chiparoși, te-a petrecut la altă poartă de fier, între două ziduri cu edera. S'a deschis și te vezi între straturile cu flori și copăcei ale unei grădini ca de mânăstire francescană. Chiparosul e și aici nelipsit. El și „loggia” cu două arcade din fața casei, la care urcă în stânga scara de piatră, sunt cele mai pitorești amănunte din tot ce te întâmpină.

Sub „loggia” de sus corespund alte arcuituri pe stâlpi de piatră, care se deschideau odinioară spre beciul și magazia cu unelte a acestei modeste case de țară, ajunsă astăzi un fel de muzeu, tot așa de modest, cu fotografii, registre de semnături, stampe și tablouri, evocând ceva din viața Poetului.

Ai urcat scara de piatră și te-ai oprit o clipă între stâlpii „loggiici” (despre care și se spune de altfel, spre părerea ta de rău, că nu exista pe vremea aceea), ca să distingi pe fațada casei urmele vechilor ferestre și a schimbărilor pe care le va fi pretins el. Poetul (se știe că avea asemenea ambiții arhitecturale), atunci când s'a hotărât să se retragă definitiv în această casă, intră apoi în sala cu tavanul de lemn, rămas așa de pe vremea lui și cu cărămizile de pe jos, asemeni. E cea mai mare încăperea a acestei case, cu ferestrele deschise spre două grădini. Într-o parte a sălii, în dreapta, alte două odăi: aceea de culcare și alături bucătăria. În stânga, spre cea mai frumoasă priveliște, sala de muncă și, mică, aproape fără lumină, îngustă, foarte asemeni unei chilii, odaia de lucru a acestui poet.

Păzitoarea casei nu i-a lăsat pe copii să intre. Dă singură cuvintele explicații în „muzeul” de jos și-ă arătat portretele familiei Carrarese din Padova, care i-a dăruit lui Petrarca această casă, în schimbul amicitiei pe care i-a dovedit-o în tratativele duse cu dușmănoșii Venețieni. În altă sală de jos, și-ă arătat urma câtorva oase din scheletul Poetului, restituite de un prelat care nu putea să moară, deoarece le furase din sarcofag. Iată apoi locul unde așezau servitorii butoaiele cu vin și cu untdelemn, toamna. Dincoace, sus, lua masa cu prietenii care veneau

să-și fină tovarășia la țară. Iar printre ei s'a numărat odată Episcopul Padovei și Seniorul Francesco I da Carrara și alți străluciri admiratori. Aici dormea Francesca, împreună cu micuța Eletta, cel mai guraliv și minuscule oaspete al preafeticitului bunic. Picturile de pe toți pereții, înfățișând scene inspirate din operele sale, cu Laura culcată pe malul unui lac și o lebădă ciugulind frunze dintr'un inevitabil laur, denotă, în ilarianta lor naivitate, cultul târziu pentru acest poet, în tot felul de forme și manifestări, chiar în colțul cel mai ascuns al acestui sărman târgușor de munte, în această umilă dar celebră casă de țară, încăpută pe tot felul de mâini după moartea ilustrului proprietar.

Ușa dintre sala de muncă și încăperea îngustă în care lucra Poetul, stă închisă astăzi cu grații groase de fier. Aceasta este partea cea mai sfântă a întregului sanctuar: aici și-a scris el cele din urmă opere, aici a meditat noaptea: aici a dat formă definitivă *Vieților oamenilor iluștri* și *Senile-lor*; aici a revăzut pentru ultima oară *Il Trionfo della Divinită*; aici a trăit în penitență; aici a intrat în agonie, cu capul lăsat pe o carte.

Prin ușa deschisă către balconul odăii de alături intră soarele. Cerul, vederea cea mai largă peste dealuri și două rândunici. Aceasta se rotește pe sub tavanul de scânduri, ca două săgeți de hârție și țipă speriate. Iși caută locul de cuib. L-au descoperit? sau le-a speriat o pisică? Ridici ochii deasupra ușii cu grații dintre odăi și vezi într-adevăr o pisică. Dar e închisă într-o firidă, sub geam. Au împăiat-o acolo, la moartea Poetului, își spune sceptică păzitoarea, de oarece îi era lui foarte dragă.

Mai privești odată printre grații, în chilă meditației și a morții. La mijloc, un scaun vechi de lemn, ca în toate chilile de Dominicani, ca al lui Savonarola. Este „autentic”. Stând pe acel scaun l-au găsit aproape mort, în fața mesei de lucru. Aceasta nu mai este. Dar în fundul cămăruței a rămas, cruțat de perindarea lumii străine prin această casă, și acesta „autentic” dulapul cu grații dese în care-și ținea Poetul „cărțile” (adică manuscrisele), pe care le mai adusesse, puține, din ce în ce mai puține, dela oraș.

Zidurile încăperii sunt grosolan tencuite, aproape negre. Doar între două ferestre a rămas o pată mai albă; aceea pe care a scris Alfieri, în pelerinaj și el aici, cunoscutul sonet din care se mai citesc doar ultime versuri. Pe sub tavanul de scânduri și grinzile goale, fără înfloriturile din celelalte încăperi, stau încă stemele vechii familii, înșirate aici drept uitată și singură po-doabă.

Cel mai înfricoșător colț în care și se oprește însă privirea, este o firidă, adâncă, neagră, în zid. Gură de spectre, sau locul cel mai îndemănă al cârșilor lui?

„O cameretta che già in te chiudesti / Quel grande alla cui fama Augusto è il mondo...”, a scris Alfieri.

Îți retragi privirile din umbra micii încăperi, pătrunsă într-adevăr de lumina care aureolează neîntrerupt de șase veacuri fruntea ce s'a aplecat aici pentru ultima oară asupra unui cârș deschise. Și privești în departe, după cele două rândunici, pe ușa deschisă în soare, spre valea râului Taglia, dincolo de culmile între care se ascunde cuibul nevăzut al acvilei estense.

Singurătatea și liniștea acestei case este nota dominantă, care se permanentizează după ce s'a stins ciripitul repetat de două ori, pe sub tavan; și după ce au tăcut toate întrebările curiozității tale.

Afară, sub ferestre, bine înțeles, zgomotele vieții agreste care impresară partea locului, se adăogă acestei note. Ele nu disonează, oricât de stridente ar fi. Se aud gămile țăranului din curte și peste ele, gânguritul a doi porumbei. De vale o mamă își țipă copilul. Și mai de vale vorbește tare doi vecini, cu surtucele între umeri. Copiii care te-au adus discută zgomotos în poartă.

O albina a intrat și ieșit prin fereastra odăii în care a murit poetul, aducând pe aripile ei toată viața florilor. În umbra rece și închisă aici de șase sute de ani.

EPIGRAMME

de VICTOR PAPILIAN

CUCOANA

A fost odată cu niciodată...

Pe vremea când Setilă părăsise palatul cel frumos, palatul tencuit cu alb de lună și cu galben de soare luminat, palatul în care fusese atât de fericit cu „Tinerete fără bătrânețe și viață fără de moarte”.

Îi năpădise un dor păgân din Valea plângerii și, de dragul lui, smulgea acum izvoarele din rădăcini ca pe niște pomii și seca dintr'o sorbire marea până n temelile ei. Acum, din cuibarele izvoarelor se alegeau flăcări de comori curate; iar din matca mărilor, palate de mărgeam și de cleștar.

Când a ajuns în palatul zănel, ceasornicul din pământul tumbului bătușe o sută de veacuri. Ea l-a primit cu aceiași ochi zămbitori. Dar, potrivit timpului, a poruncit să-i aducă dulceață de zahăr ars și i-a turnat cătea neagră din fibră.

ÎNVAȚATA

Foate verde crin și hream...

În inima pădurii, lângă vatra kăcului, sub streșina mânăstirii, zace voinicul Strâmbă Lemne. A picat la grea boală. Zace de lingorea dragostei. Și nu-i vrea să părăsească, și nu-l leac nemțesc care să-i îmbuneze soarta, fără numai o lacrimă pe potrivă, o lacrimă cinstită ca Sfânta Cruce și hoțescă ca tarba fiarelor...

Plânge, de dragul lui, căucul în pîmbău și din aste lacrimi

Ai mai aruncat o privire din prag în prag și acum ești iar în capul scărilor din afară, sub „loggia” casci.

În grădina smulgi, după tracuția tuturor pietășilor romantice, o creangă din laurul adus aici dela Avignon și pleci apoi cu regretul în suflet că n'a înflorit încă tufa detrandafiri, adusă și ea dela Vaucluse.

S'a închis în urma ta prima poartă de fier. Și a doua. Ești iarăși în drum, cu copiii după tine. Te petrec în vale, mai mulți, mai prieteni. Când ai ajuns în dreptul vechiului Oratoriu, îți vorbește procesiunea care se face în partea locului în Vinerca Mare, cand licăresc dealurile din toată împrejurimea de luminițe aprinse de femei în scoicile de mele, umplute cu untdelemn, ca sfintele potire.

Francesco Petrarca a venit prima oară la Arquà în 1369, pe când era bătrân și numai întâmplător atunci, în vilgiatură se pare, pofit de călugării Eremitani dela Padova, cu care avea cele mai strâns legături. Plăcându-i nespul locul, Francesco da Carrara, stăpân în aceste locuri pe acea vreme, s'a gândit să-i dăruiască acest loc.

Așa s'a așezat la Arquà Petrarca în toamna anului următor, la aceasta îndemnându-l bătrânețea înaintată, boala de care suferea și, mai cu seamă, voluptatea cu care a căutat totdeauna, din când în când, retragerea în pacea și singurătatea naturii.

Pe acea bucată de pământ va li găsit o casă modestă, ca toate casele țăranilor de pe aici, cu pivnița și magazia de unelte sub scara de piatră a încăperilor de sus. Fără s'o mărească, ci doar reparând-o, Poetul a schimbat-o cu mulțumire în cea din urmă casă a lui.

Ca la Parma, pe vremuri, și aceasta își ridica modest zidurile dintre pomii roditori a două livezi, de-o parte și de alta. În ferestrele și ușile larg deschise pe balcoane, băteau crengile de rodii, de măslini și de olendri. Viața se răsucea pe bolțile de pergole din cărare. Dintr'o coastă de deal șerpuia spre grădinile lui șuvița de apă a unui pârâu.

Poetul a reinviat livada cu alți pomii roditori, urmărind înfripirea acestora la viață cu răbdarea și grija cu care ar fi descris într'un manuscris de mare însemnătate. În cunoscutul Virgiliu, de care nu s'a despărțit decât în clipa morții, a făcut de altfel tot felul de însemnări cu privire la această indeletnicire a sa de pomicultor, plângându-se adesea împotriva unor din pomii livezilor sale.

Nu mai puțin a îngrijit florile.

Era încântat de Arquà. Nu mai conținea să preamărească liniștea și pacea casei sale, „mică” dar „simpatică și grațioasă”: precum însuși scria — având în preajmă livada lui de măslini și o vie, cât să-i ajungă unei mici și modeste familii. „Aici, îi scria într-adevăr fratelui său cu un an înainte să moară — deși bolnav trupește, sunt și trăiesc, o frate al meu, cu sufletul în pace, fără frământări, fără păcate, fără griji, citind într'una și scriind și preamărindu-l pe Dumnezeu”.

Ca un adevărat mucenic al Artei și al Gândului, Francesco Petrarca a meditat și a lucrat până în cele din urmă clipe, în zorii zilei de 18 spre 19 iulie 1374. Atunci l-au găsit aproape mort, cu capul căzut pe un volum gros de pergament: nu se mai știe bine dacă era *Eneida* sau *Mărturisirile* Sfântului Augustin. Iar nesiguranța în care se complăce tradiția asupra cărei opere anume, poate fi simbolică pentru înfrățirea dintre Clasicismul păgân și spiritualitatea creștină, pe care o înfățișește acest poet în viață și pe care o lăsa drept sacra moștenire, în această formă, timpurilor apropiate ale Renașterii.

Francesco Petrarca a murit, așa dar precum dorise, în singurătatea chiliei dela Arquà.

Faptul că a fost găsit în odaia de lucru și în fața unei cărți deschise, dovedește că își dăduse sfârșitul în deplinătatea puterilor minții sale, fericit să-și poată da această supremă satisfacție intelectuală, până în clipa din urmă. Iar faptul că l-au găsit așa în zori, dovedește că citise și meditate acolo, singur, în liniștea grădinilor și a stelelor, toată acea noapte de vară între dealurile dela Arquà.

Lumina de pe masă mai ardea încă.

Poetul împlinise 70 ani. La faima lui de mare poet și nu mai puțin de mare învățat al vremurilor acelea, se adăoga nimbul acestei venerabile vârste.

L-au înmormântat în Santa Maria, de vale, șase zile mai târziu, depunându-l în mormântul de sub altar. Ceremonia funebură nu putea să fie mai strălucită decât singur și-o dorise și decât ar fi îngăduit-o împrejurările, aci, la țară. Înaintea sicriului, învăluit, se pare, în mantia de purpură dăruită de Robert de Anjou pentru încununarea de pe Capitoliu, au mers patru episcopi veneți anume pentru acea neobișnuită înmormântare.

Sicriul l-au dus pe brațe 16 „doctori” ai Universității padovane, în semn de omagiu pentru acela care ar fi putut să le fie maestrul și de pe catedră.

În urma sicriului au venit ai lui și însuși Principele Francesco I da Carrara, înconjurat de cei mai vrednici demnitari ai Padovei, de curteni, de profesori și de studenți.

Elogiul funebur a fost spus de un vestit predicator călugăr. După șase ani, osemintele i-au fost scoase din biserică și urcate în sarcofagul acesta, peste toate celelalte morminte, în vechiul cimitir din preajmă.

„Ocrotește această piatră — descifrezi azi în inscripția epitafului — oasele reci ale lui Francesco Petrarca. Primește-i Maică Fecioară, sufletul, pentru ca obosit acum de cele pământești, să se odihnească la ceruri...”

„Fri/gi/da Fran/cis/ci la/pis hic — silabisește în cor toți copiii din Arquà, îngropându-și degetele subțiri în scobitura literelor adânci — tegit ossa Petrarcae. Suscipe Virgo parens animam sate Virgine parce, fessaque jam terris coeli requiescant in arce”.

se întărește vâna izvôrului cu sarcină de apă neînceptută. Plânge, pe urmă, și troia în drum și prin ceacănele de pământ reavăn privesc ochi de crini și suflete de licurici...

Plânge acum și mânăstirea dintr'un lemn, plânge de doborât tencuielele munților și sloboade culele întinericului pline de comori și visterii...

Dar stăreța cea frumoasă citește psalterea... Citește psalterea cu inima nepăsătoare ca toaca din clopotniță și leagă rând de rând cu privire uscată ca ața de pânzălen...

MOȘUL

Și-apoi verde trei granade...

Pasă-mi-te scârbă de moarte l-a cuprins pe Sfântă Piatră văzând pe Agerul pământului, fratele său de cruce într'u viteză, doborât la pământ. Doborât la pământ, nu de sâmbie, sulit și sau luptă dreaptă, ci în chip vrăjmășesc, cu dosadă și viclenie...

S'au fost furat din basme condurii fermecați și trecuți în făuriștea întinericului. Și acum sbocărește țesit la pământ, de parte de slava cerului, sbocărește vărsând candelă cu plumb și domițe cu foc.

Soarele s'a oprit sub streșină de nori și luna plânge în crucea bisericii. Căci, zace voinicul la pământ și furnicarul negru a început să-i roadă mădulele.

De atâta obidă Sfântă Piatră a smuls culele din oștea Camului mare, de cad stelele ca bilele. O măicuță bătrână, cu brâu de lână i-a adus caier de valer din doinele vântului, iar broasca țestoasă, ce văduvită de Făt Frumos, a cules pentru el toate ciubucele heleșteilor și fermecate.

De atâta obidă Sfântă Piatră s'a tras departe de lume, pe celălalt tărâm și de azi înainte moșul va scobi din stelele cerului sbornăitori pentru copii.

Cântarea cântărilor

de GHERGHINESCU VANIA

COLTURI DE VEȘNICII

In lumina intelgerii tale imi scald
Gândul — ca să se facă melodie;
Când furtună de patimi invie
M'afund în golul trupului tău cald.

Intristări și dureri se toposes
Sub mângăierile ca de petale;
In împărăția armoniilor tale
Colțuri de veșnicii înfloresc.

Alătură, pe sub slove de stele,
Intrăm, unecori, în noapte, cântând —
Umbre ale aceluiasi gând
Unite ca rima 'n poemele mele.

Dincolo de raiul făpturii de floare
Niciun drum în viață n e;
Cu tine, spre piscuri, ființa mea se
Spiritualizată și nemuritoare.

NESAȚIU

Trupul tău cu frăgezimi de petală
Și misterios ca o poveste,
Rând pe rând pentru mine este
Trup de curtezană și vestală.

Fragedă, aromată și tare,
Ca o citreașă pietroasă,
Carnea lui veninoasă
O dorese fără încetare.

Ca o primăvară, ca un vin
Trupul tău vrăjește și îmbată;
Nu mă vreu sătura niciodată
De otrava dulcului chin.

Ca o zare 'nșorită, ca un drum,
Trupul tău e un crâmpeiu de infinit;
In ochii și 'n sufletul meu fericit
Unecori e spirala de fum.

TIHNA

Pe umărul cu frăgezimi de giocol
Imi reazim fruntea muncită și grea,
Intrebându-mă cum de poate el
Să sprijine toată viața mea?...
Brațele cu linie pură și fină,
Ca niște crude lujere de floare
Aduc ochilor mei lumină
Și obrazilor palizi — culoare.

In palmele tale față când mi-o îngrop
Ca într'un buchet de flori, primăvara,
Peste sufletul — frunziș de ploș —
Coboară cu stele și liniște — seara.

Înima ta ar putea atunci să 'ntealeagă
Sub zborul făcerii, mai bine,
De ce lumea și viața mea 'ntreagă
Începe și sfârșește cu tine.

SĂRUTUL

Sărutul tău parfumează ape
De liniști — inimii mele;
Aprinde în negură stele
Și infioară nevăzute clape.
Urcă viață în mine
Ca seva în mugurii cruzi;
In oglinzile ochilor uzi
Flutură ceruri senine.

Sărutul său în adânc viscolotește
Patimi și soare;
Ca o primăvară uluitoare
Otrava lui în trup dăinuște.

REFUGIU

Pe căile inimii noastre — una,
Ne afundăm bucușori, departe
De lumea ambițiilor deșarte
De toțdeauna.

Singuri, noi doi,
Prin universul de himere
Străbatem ceruri și mistere
Spre înălțimi de continente noi.

Furați de feerii interioare,
Între eden și 'ntre pământ,
Nu mai știm sigur care sânt
Tărâmurile amăgitoare.

Dar tot mai mult
Și te apropii cu sprintenii de copil;
Sufletul tău e un cer ferit
Însămânțat cu grâu de stele.

MINUNE

Învățăturii variate și grele,
Ți le apropii cu sprintenii de copil;
Sufletul tău e un cer ferit
Însămânțat cu grâu de stele.

In făptura ta de spirit și lut
Dumnezeu pentru mine a pus
Lumini cum nicăiera nu-s
Lângă frăgezimi de 'nceput.

De căteori te fură vreun cântec,
Plânse de muzică genele ti-s;
Ești armonia versului scris
Și vieții mele descântec.

Universul nu are pentru tine
Nicio taină și niciun ascunzîș;
Ești mugur, floare, frunziș
Și drum către cer, pe coline.

VRAJE

Dumnezeasca ta frumusețe,
Cu fiecare gest și cuvânt
Creiază noi continente
De cer și pământ.

Artiștii uimiți te privesc
Dincoace de orizontul deschis,
Ca pe o miraculoasă
Întrupare vie de vis.

Apropierea ta limpezeste
Privirile și gândul;
Sufletul pe culmi îl mălță
Cu veșnicie euminecându-l...

Cât de fără sens par hotarele
Dintre bine și rău
Sub mântuitoarea vraje
A trupului și duhului tău.

TU SINGURĂ...

Cu zăvoare și vrăji te-am închis
In carne și vis;
Pînă de tine inima bate
Între clipă și eternitate.

Pisc de scânteietoare zăpădă
Miraj de lumină 'n cascadă,
Pe boltă 'ntre stelele spuză,
Tu singură, stea călăuză, —
Tu singură mi-ești bucurie și chin
Și îndoelilor semnul divin...
Tu în visurile mele
Scurturi parfumate petale și stele
Pe care în nopți de insomnie
Eu încerc să le 'nșir pe hărtie.

Visuri in amurg

Vin svonuri de umbre cu pași uriași
Din creasta de nor zdrențuită;
Amurgul scâncește: „Nu vrei să mă lași
„S'adăst pe la tine-o clipită?..

„Mi-s straiete pânză de vis și de fum,
„Și noaptea când prinde să vină,
„M'alungă toți căinii ce-i scoate în drum,
„Și-mi stinge tot duhul în tină...

„Sunt blând și timid ca zefirul pe-alei,
„El poate alintă, mângăie...
„Eu trec nevăzut și nu'treb: „Tu mă vrei?...“
„Nu-s insul ce-aprinde tămăie...“

Și, umbrelă seri 'n albastru dispar,
Se 'ntunecă toț necuprinsul...
Luceafărul singur clipește arar,
E robul luminii... invinsul!

CONSTANTIN COJAN

Cronica ideilor

Pentru o cunoaștere a lui Vasile Conta

de MIRCEA MATESCU

De curând a fost aniversat, așa cum
merita, poate mai puțin decât merita,
Titu Maiorescu. Insemnătatea și actua-
litatea operei lui, ce a fost rejudecată iar
omagiul unanim, ce i-a fost adus, al
literaților ca și al gânditorilor, al oame-
nilor de știință ca și al oamenilor poli-
tici — era îndreptățit și poate nu a pus
în lumină toate câte se cuveneau a fi
rememorate despre personalitatea lui
multipolară.

Sunt felurite aspectele operei lui
Maiorescu iar activitatea ce a desfășu-
rat a corespuns prea mult așteptării și
prea mult linii de direcție culturală și
politică — pentru că nu solidarize-
zeze, firesc, simpatia posterității. Ne-am
gândit însă, recitind, de curând, că-
rțile lui Conta — la o paralelă între acești
doi gânditori români — care ar explica
atât valoarea particulară a fiecăruia,

cât și diferența specifică ce îi separă și
totodată optica diferită prin care sunt
priviți și apreciați în urma anilor ce
s'au scurs dela moartea lor.

Activitatea filosofică a lui Conta este
nu numai, cantitativ, mai bogată decât
acea a lui Maiorescu, dar, considerată
prin raport la propria ei substanță, va
reține, sunt convins, atenția vitorimii
într'un fel cu totul altul decât cărțile
lui Maiorescu.

Ceeace Kierkegaard spunea odată des-
pre Hegel — mi se pare că se potrivește
comparației dintre Conta și Maiorescu.
Conta a fost un gânditor, a fost primul
și cel mai de seamă gânditor român.
Maiorescu a fost, așa cum se exprima
Kierkegaard despre Hegel, un profesor
de filosofie, un mare și nefretcut pro-
fesor, dovedind, cum s'a remarcat de
curând, merite incasabile în acest sens,

Valtoarea răsboiului pre-
zent, ne pune în față umbra u-
nui cântăreț care a închis ochii
acum douăzeci și ceva de ani,
în munt, mai blândește focuri ale
măselului trecut. Atunci a murit
un poet și a tăcut pentru
totdeauna o liră care ar fi pu-
tut aduce o mare schimbare în
toată poezia germană, iar azi,
ne mai vizitează uneori locote-
nentul faunacis Georg Trakl,
poetul blestemat, care a lăsat
în urmă-l-o carte, dar și un
destin despre care se va putea
scrie întotdeauna cu mult in-
teres. Iată că la venit și la noi
vremea în care să putem vorbi
cel puțin unui anumit public
citiitor, despre acest poet, fără
teamă de-a glăsi în gol. Pasi-
unea de-a ne-am apropiat
întotdeauna de opera sa, ne
îndeamnă și la „Insemnarea“
de astăzi, pe care nu o vrem
semnificativă, decât într'o foar-
te nelucramante realități, după
noi nu credem în fabule. In
poezia românească de azi,
Georg Trakl a devenit o figură
cunoscută și universul său poe-
tic a început să circule. Încep-
pând cu Oskar Walter Cizek și
Ion Piliat, primii care au tra-
dus din poemele lui, trecând a-

Insemnare actuală despre Georg Trakl

de ȘTEFAN BACIU

poi la Ștefan Ion George, Ho-
ria Stamatu, la modestele tăl-
măciri ale subseminatului, a-
jungem la efortul plin de rod
poetului Măneca Streinuț, care
făgăduiește un Trakl integral,
așa că afirmațiile noastre nu
sunt întru nimic gratuite.

Ceeace este însă interesant,
ceenecie-a îngemnat în cea mai
mare măsură la scrierea rân-
durilor de față e cu totul alt-
ceva: poezia lui Trakl, materi-
alul lui poetic, obsesive sale,
iau astăzi aspectul unei brutale
și nelucramante realități, după
atâtă vreme dela scrierea și pu-
blicarea lor. Poezie pură, în cea
mai înaltă accepție a cuvântu-
lui, poezia lui Georg Trakl, este
de totuși o cambie care începe
din nou să devie o realitate.
Kaspar Hauser aleargă din nou
prin lume, tânguindu-se, iar e-

febui Ellis monologhează pe
marginile unor lacuri inserate,
pe care lotci argintii aleargă
zabune, în voia unui vânt a-
mar și năuc.

Poezia clipei de față a trecut
din nou la acel delir lucid, pe
care aproape că-l îngropasem,
obisnuindu-ne să-l credem un
document al istoriei literare.
Iată însă că sensibilitatea a-
cestui veac XX, vine să injec-
teze cătorva dintre cei mai ta-
lentăți poeți ai săi, ceva din
duhul pe care-l întâlnim atât
în poezia lui Trakl, cât și în
„Posedații“ lui Dostoevski.

Stramile limpezimii care sunt
caracteristice poeziei lui Trakl,
revin, ca în acea teorie „corsi
e ricorsi“, pe care deslipind-o
de istorie, ne vom îngădui s'o
atașăm puțin de poezie — și pe
bună dreptate.

Orașe bântuite de dufuri,
„orașe în prăbușire“, paianjeni
imensi, chipuri apocaliptice,
toate plătind într'un imens în-
gheț căruia nimic nu-i mai
poate rezista, iată în parte ma-
terialul liric, pe care l-a utili-
zat Georg Trakl, trecându-l,
dincolo de moarte, necunoscuti-
lor săi confrăți dintr'o altă lu-
me. Aceștia îl frământă din
nou, plămădind din acea pastă,
o poezie care de bună seamă
va mălțurisi celor ce vor veni
după noi, despre neguri și haos.
„Clasicismul“ poetic la care

ne întoarcem, e un clasicism
mai mult formal, pentru că
fondul pe care-l aflăm în toate
aceste creații, e unul plin de
umbre și de dureri; așadar,
iată cum ne întoarcem să luăm
din mână scheletică a înaintă-
șilor o făclie, pe care Demoni
n'o vor lăsa niciodată să se
stingă, pentru că lumina ei,
se făuresc prăpăstibile și căderi-
le. Ca experiență, dar și ca re-
alizare, toate acestea vor fi lu-
căruri pline de interes. Cime va
pătimi însă de pe urma lor, va
fi individual-poet, care își visa
deja o „reintare în burghezie“,
o poezie de mare și calm surfu
bucoie, împingând coamele
pluguștii imaginare încă, pe un
câmp în floare, asmecea stră-
bunului Virgiliu. Această pro-
blemă iese din cadrul „croni-
cilor“ noastre și de aceea ne re-
zervăm pentru ea un comen-
tariu viitor, mai amplu și poe-
te mai patetic.

Răsboiul zilelor de față, chiar
dacă plutește cu mult dincolo
de hotarele țării, pune puere și
pucoșia în suflete, dăbrun-
du-ne o poezie frământată și
amură, pe care o somăm ace-
leia pe care o scria obsesivul
poet german Georg Trakl. Mă-
runțel „Vesuri“ scris pe
scutul nopții“ ale lui Emil Bot-
ta sunt o vie dovadă pentru a-
ceastă revenire la locușite un-
de „șezum și plânsem“. Sunete
ce se mai aud ne dau certitudi-
nea că nu peste multă vreme,
sensibilitatea altor poeți va
glăsi la fel. Și nu știm dacă
„vina“ o poartă marele duh al
vremii, sau locotenentul far-
macis Georg Trakl, care a
murit în Galizia, acum două-
zeci și ceva de ani, intoxicat
cu morfină, opiu și cocaină.
Poatecă amândoi...

Originalitate și documentare

(Urmare din pag. 1-a)

care unele chiar la noi, au arătat
că mai toțdeauna, în operele a-
parent cele mai diverse, în ma-
nuscristele rămase nepublicate și
lipsite de valoare literară pro-
prie zisă ale unui scriitor, se gă-
sește o neconțință sfôrțare de
a da expresie unei adânci preo-
cupări, câteodată nesocoasă din
subconștientul scriitorului. A des-
coperi această axă de dezvoltare
în opera unui scriitor și apoi, în
jurul acestei axe, fără să te preo-
cupi de istoria operelor sau de
analiza lor în sine, să-l reconsti-
tuești în plină mișcare a crea-
țiunii, trăind, primind influențe,
citind, meditănd, experimentând
în arta sa până să ajungă la cele
mai înalte realizări pe care le-a
putut da — iată o lucrare „origi-
nală“ care se cere făcută asupra
multora din scriitorii noștri. Nu
viețuța romanțată, nici numai
ideologia literară a scriitorului ar
fi o asemenea carte, ci un com-
plex în care ar apărea toate ele-
mentele ce au contribuit la for-
mațiunea sa spirituală. Toate o-
perele chiar cele mai neînsem-
nate și obscure ar căpăta semnifi-
cații deosebite și s'ar lumina
până în adâncul lor după ce vor
fi fost privite ca rezultat al a-
cestei formațiuni spirituale și în-
cadrate într'o unitate organică,
câci sunt scriitorii în a căror o-
peră, oricât de vastă, nu este ni-
mic care să nu se încadreze și să
nu se explice prin această ne-
conțință frământare internă.

literar, cum se întâmplă adesea
la noi, oricât de interesant, este
lipsit de această valoare artisi-
că, satisfacția cercetătorului este
micșorată, tragerea lui de inimă
lipsită de stimulente.

In al doilea rând, până acum
mai ales, dar încă și de acum
înainte, din păcate, în istoria
noastră literară trebuie să se lu-
creze la perfecționarea instru-
mentelor de lucru. Nici astăzi nu
avem o bibliografie completă (a-
ceea a d-lui Adamescu are me-
ritele ei, dar niciodată n'a fost
îndestulătoare) a literaturii noas-
tre. Nici astăzi nu avem publi-
cate edițiile critice ale clasicele
noștri, cu variante, cu manuscrise
inedite, pe baza studiului căroro
cercetătorul să-și verifice premi-
nă și să-și construiască rezul-
tatele. Nici astăzi nu avem rez-
olvate nenumăratele probleme
de amănunt, adiacente cursului
principal de interes dintr'o cere-
tare, care se pun asupra scriito-
rilor noștri mari cel puțin.

Cercetătorul străin poate porni
dintr'odată să dea o viziune nouă
a lui Balzac, ca Ernst Robert
Curlius de pildă, pentru că tot
materialul pozitivist este publicat.
El se poate dispensa chiar de a
da vreo indicație bibliografică,
pentru că se bazează pe o docu-
mentare cunoscută, trecută nu-
mai prin perspectiva punctului
său de vedere original. Cercetă-
torul român care ar încerca o
operație similară asupra unui
scriitor al nostru ar avea nevoie
de un timp mult mai îndelungat,
pentru că el ar trebui să-și adu-
nească toată documentarea, ba uneori
și să facă și filiera manuscriselor sau
colecționarea textului și nici nu
se va putea lipsi de a prezenta
acest material documentar. Dacă
nu l-ar înfrunța, cititorul va pu-
tea avea impresia unor afirmații
arbitrare, a unor construcții din
vânt și nisip, iar dacă îl prezin-
ță, cercetarea sa devine eteroge-
nă, pierde unitatea, micșorân-
du-și semnificația și „originali-
tatea“.

Iată deci cum situația de a fi
istoricul unei literaturi în care
cercetările preliminare sunt încă
neterminate, te obligă să renunți
într'o bună măsură la „origina-
litate“. Un mare arhitect nu cară
niciodată cărămida și varul.

G. C. NICOLESCU

1) Dificultățile istoricului lite-
rar român, Universul literar nr.
20, 11.V.1940, p. 1 și Filipine,
încadrare, comparație, Univ. lit.
nr. 21, 18.V.1940, p. 1.

„Dacismul“ nostru

Simple note

de COSTIN I. MURGESCU

Niciodată poate, problema „da-
cismului“ nostru n'a fost o for-
mulă mai puțin literară și mai
actuală ca în împrejurările de
azi. Afirmația nu este făcută la
întâmplare și nu e nici atât de
gratuită pe cât pare la prima
vedere; ea pornește din convin-
gerea că niciodată această pro-
blemă nu s'a suprapus intereselor
actualității politice în mă-
sura în care se petrece acest lu-
cru în zilele noastre.

In nesiguranța pe care o cre-
ază lupta între „primatul dreptu-
tăii“ și al realităților politice
statonăcite prin pacea cu care
s'a sfârșit precedentul războiului
și „primatul necesităților“ eco-
nomico-demografice ale popoa-
relor sărace; într'o luptă adică
în care fiecare aduce un punct
de vedere egoist, o perspectivă
unilaterală și o completă igno-
rare a poziției dușmane, nu ră-
mâne popoarelor care trebuie să
supraviețuiască acestui nou ota-
clism politic decât o singură ati-
tudine. Este aceea a afirmării:
permanenței lor istorice și a re-
alității economice, deopotrivă; o
metodă de canalizare a ambelor
principii aflate în luptă în to-
tău cauzei naționale, atitudine nu
atât de facilă pe cât pare. Cu a-
tât mai mult însă, ea trebuie a-
doptată de popoarele capabile a
și-o însuși.

In afirmarea primului nostru
drept: al dreptului înșorând din
prezența noastră neintrenuptă în
aceste regiuni ale Europei, își gă-
sește întreaga valoare problema
fondului dacic al poporului ro-
mân.

Este de altfel unul din marile
câștiguri ale istoriei contempo-
rane, afirmarea și dovada cate-
gorică a continuității dacice a po-
porului român și este desigur ad-
mirabilă perseverența cu care is-
toricii noștri, în frunte cu d-nii
N. Iorga, C. C. Giurescu, etc. cau-
tă să lămurească această proble-
mă. Cu atât mai mult cu cât ea
urmează unui veac în care stră-

lucirea Romei imperiale și ne-
cesitățile pozițiilor istorice ale
momentului făcuseră a cere actua-
tori noștri să se alăture curen-
tului creat de istorici de repu-
tația unor Momen, Iung, Hir-
schenfeld — susținând stărpirea
poporului dac, odată cu instalarea
stăpânirii romane.

Nu exagera astfel deloc cura-
giosul publicist și cercetătorul
care trăiește — mai mult ca ni-
meni altul — toată tragedia isto-
riei noastre, d. Al. Randa, când
proclama în studiul său asupra
„Rasismului românesc“, „proble-
ma asupra continuității „traco-
getice, o problemă de o impor-
tanță mai mare decât aceea a
continuității latine“.

Prioritatea
aceasta cred că era impusă nu
numai de concluziunile cu totul
nove pe care studiile autorului ci-
tat le împune cercetătorilor celor
mai senzoase, ci într'un fel și da-
torită faptului că rezolvită aceas-
tă primă problemă, devine îm-
posibil chiar numai de pus pro-
blema continuității latine a po-
porului nostru. Sau în orice caz,
dacă ea totuși s'ar mai pune, pro-
blema argumentării către o con-
cluzie afirmativă va fi mult sim-
plificată.

In această lumină, nu este de
sigur de mirare, bucuria cu care
am regăsit afirmat acest princi-
piu în cartea recent apărută, de
sinteză istorică, a d-lui C. Sassu,
directorul Arhivelor Statului din
Brașov 1). Examinand „premițele
istorice“ româno-maghiare, d-sa
insistă ușor și amănunț în câte-
va rânduri fondul rural dacic al
poporului nostru.

Sunt câteva din problemele in-
teresante și actuale pe care le ri-
dică volumul d-lui C. Sassu și
pe care în perspectiva dacismului
nostru, adică a permanenței și
întărității noastre la Carpați și
Dunăre, le vom examina în nota
noastră viitoare.

1) C. Sassu: Românii și Ungurii.
Premize istorice. Ed. Cugetarea,
București, 1940.

ceiace înseamnă totuși cu totul alt-
ceva decât a fi un filosof.

Conta este singurul gânditor român
care a creat un sistem. Stima pe care,
într'altă, i-a arătat-o Charles Darwin
— desigur că nu i se adresa numai ca
unui cunoscător în ale filosofiei — dar
ca unui filosof de proprie factură crea-
toare. A lăsat o operă tot atât de mare
pe cât de necunoscută. Sunt aproape
șasezeci de ani dela moartea lui și
puținii și-au dat seama că el reprezintă
figura cea mai aleasă a gândirii româ-
nești, că el a sesizat și a pătruns ideile
fundamentale ale spiritului omenesc —
iar moștenirea intelectuală pe care ne-a
transmis-o va salva, odată, când se va
face un proces real al valorilor, presti-
giul culturii noastre naționale. In per-
spectiva timpului, rezistă critic numai
operele întemiate în adâncime, ori în
înălțime — nu însă în suprafață.

Se cere dimensiunea profunzimii,
pentru a răsbate vremea. De aceia, un-
ori, sgomotul întâmplat la suprafață,
poate reține atenția unei generații —
însă el va fi, în orice caz, anulat de
erupții, întârziată în adâncuri, a spo-
rului de semnificație pe care îl naște
apariția unui mare gânditor. Un ase-

menea spor, cum a fost opera lui Con-
ta, nu este al unei generații, dar al tu-
toror generațiilor. In ziua când se va fi
prezentat această operă în lumina ves-
telor ei consecințe, va trebui scrisă din
nou istoria gândirii românești, pentru că
nu este vorba ca să se adauge, la înce-
putul unei cronice, primul și cel mai
însemnat capitol, dar urmează a fi re-
făcută, pe deantregul, și talmăcită cau-
zal. dela capăt: de vreme ce toți câți
au scris posterior morții lui Conta, n'au
putut face proba unei activități filoso-
fice creatoare, dar parvenind să reali-
zeze când opere de comentatori, când
cercetări documentare, când încercări
diletante și beletristice, sub firmă filo-
sofică.

Ar trebui să se înceapă cu aspectul
cel mai necunoscut al gândirii conti-
ene, pentru că în mod intenționat, nu
poate numai din simplă ignoranță, ma-
rele nostru filosof a fost prezentat, în
rarele ocazii când s'a vorbit despre
el, ori ca un ateu periculos, ori ca un
materialist incurabil, ori ca un pozitivist
intransigent. S'a făcut vorbire, adică,
în special și în mod superficial,
despre „Teoria Fatalismului“ ori des-
„Teoria Ondulațiunii Universale“, ori

despre „Originea Speciilor“ — lucrări
în care Conta a încercat să elaboreze
un sistem de gândire propriu, evident
influențat, de teoriile biofizice ale secu-
lului trecut, dar care nu reprezintă de-
cât modalitatea științifică pe care a în-
trebuințat-o gânditorul pentru a ajunge
la culmea metafizică pe care el nicio-
dată nu a tăgăduit-o, despre care el a
scris mai bine și mai profund decât ori-
care alt autor român — dar prin pris-
ma căreia nimeni nu s'a gândit să-l a-
nalizeze critic — deși aceste scrieri îl
reprezintă îndeosebi. Ne referim la:
„Bazele Metafizice“, la „Încercări de
metafizică“ și la „Întălele principii care
alcătuiesc lumea“ — lucrările extrem
de valoroase ale lui Conta și despre
care istoriografia critică n'a știut să
spună mai nimic. Se va vedea, de în-
dată ce vom avea prilejul să insistăm
așa cum se cuvine, asupra lor în ce fel
trebuie înțeles „materialismul“ și „poziti-
vismul ateu“ al lui Conta; se va ve-
dea cât de radical se desparte sistemul
filosofului român de acela al lui Dar-
win; se va vedea, înșfârșit, de ce este
atât de puțin și atât de fals cunoscut
cel mai mare gânditor al nostru, — cel
mai profund, singurul realizat.

Vom sta pe bancă, eu lucezăr viu
Și chipul ei, lumină ca înaltul...
VIRGIL CARLIANOPOL

MĂSCĂRICIUL

(nuvelă)

de LADMISS ANDREESCU
POETULUI RADU GYR

Culele locurilor acestea sunt foști panduri. Semeția și-o înfig în 'nalturi aproape omește, însetate de lumină și decor cald. Localnicii nu se înșală, când în unele nopți, aud șoptind ziduri șterse de ploii și galbene de lună, nici când duhuri de voievozi și veliți boeri tin sfat în umbra cerdacurilor, grele de liniște și odihnă, cu zidării aflate și azi ca pe vremurile scrise în pravile slovenești. Și nici când vād creneluri făcând temenele în miez de noapte cu lună și — de câte ori! — cu vin bun, oamenii de pe aici nu mai află pricină de mirare.

Vinul, ca vinul. Țuca însă, se dovedește a face într'adevăr parte întreagă din specificul locului — cum ar spune un etnolog — și al oamenilor: miroase a oltenie și se bea oricând și oricât fără teamă de alte deranjamente fiziologice, decât numai de cele pur ebrietare

În cadența pașilor, gândul se complăce în alunecări confortabile, nefirești chiar dacă sunt raportate la situația de acum. Căci ce fapt firesc poate să existe în prietenia lui Vladimir Stoianu cu dușmanul lui sentimental cel mai de temut?

În grupul de trotreuri, cu frunțile încruntate sunt doi: el și „prietenul” lui, inginerul Ion Dimitriu. Bănuește că și Ilana are preocupări. Dar, alături de soțul decăzut din anumite drepturi, se simte într'o oarecare siguranță, cu toate că eșirile extraconjugale îi sunt copiate fotogenic și pățimas pe sub ochi: vineții și — nu e înșelătorie — în ochi: obosite. El, Vladimir, personal, ar aprecia-o numai prin prisma valorificării erotice. Nici nu ar avea să se gândească la mai mult, dar...

Are un rival: prietenul lui, inginerul. Și un tovarăș: soțul Ilanei — și ei prieten.

Se simte tare stânjenit de tovarășia în chin a soțului: ar vrea să vizeze numai el, numai pe el să-l doară gândul

sentimentelor trădate, numai el să înăbușe dorințele și emoția. Dar trebuie să suporte această obositoare tovarășie ca pe un rău necesar, ca pe o măsea cariată de care totuși se mai poate folosi. Dacă n'ar fi motivul: Ion Dimitriu, nici el nu ar avea un rost prea clar în tovarășia acestor veseli excursioniști.

Spre culme, drumul suie spiral aproape, ca să se prăbușească mai apoi, în apa de argint topit a Luncavățului. Înainte de prăvălire, lasă pe două părți zăplazurile unor curți străvechi, meterezele culelor în vesnică încruntare: a Măldărăscului și a Grecenilor, biserica vovodală și bolovănoasă, crama de-o vârstă cu biserica și — lângă malul râului — buțile monumentale în fierbere după cules brumat.

Când dai cu ochii de poalele muntelui — pe care ghidul, un localnic sfătos, l-a numit Buila — bănuiești șiruri de mânăstiri cu trecutul în pisanii eroice și în amintiri de călugări bărboși, unii nesăuți și ipocriți, alții evlavioși. Și te simți covârșit de două apăsaătoare valori quasi-omeneste: una, venită de mai departe, masivul Builei proptind cerul; alta aici, apăsaătoare, imbietaore: apa râului în vesnică evadare de argint topit. Într'adevăr, volumul din zare impune uman și albastru-închis, până se pierde în coclaurii încețoși ai Bistriței olteneste, iar prundișul văii înghițitoare de drum — că podul nu se află pe aici — te reduce, cu jocuri caleidoscopice de perle stropite vioiu peste bolovani albicioși sau cenușii, la un inferior concept despre tine.

Virgil Bogdan și-a lăsat sacul de călătorie lângă o cruce strămbă și noduroasă cu închipuirea unui Iisus rudi-

mentar încheșat: ca într'un decor semănătorist. Acest copil de lux este, prin constituția sa fizică debilă, cel mai neindicat pentru eforturile necesare unui adevărat excursionist. Nici nu are puterea să se emoționeze când majestatea peisagiului îi mângăie ochiul, pentru că ochiul lui nu este făcut pentru asemenea emoții. Dar, cum a observat ironic, aproape cazon, locotamentul Bijii Grecolescu, ce nu face omul pentru a satisfăce dorințele unei soții ca Ilana. Dorințele, care mai totdeauna sunt capricii, a adăugat, zâmbind perfid.

Virgil Bogdan și-a ascuns prost nepuțință.

— Decât un drum de ăsta, mai bine o plimbare prin Cișmigiu. A căta oară amintește tovarășilor, ornamentele romantice și factice ale Capitalei?

Noroc că nimeni nu-l aude, nu-l vede. Toți urcă tăcuți, spirala drumului, spre culă. La noapte vor dormi acolo. Fiecare își închipuie, cu anticipată fericire, niște rogojini așternute în cerdacuri larg deschise spre Urșu-Mare sau Pleiade. Și imaginativ, le surăde ulcica de pământ plină cu mireasmă amară de

de PAUL I. DANIEL

- schiță inedită -

În grădinița părgănită și stufoasă din fața casei sale bătrânești, Vasile Gugumache — doctorul îmbrăcat în halatul alb, întins gata și pliesnească peste umerii și rototeli, cu boneta tot atât de albă împinsă pe ceafa cu trei etaje, stropește, fluierând o melodie, stuțușul cu liliac și straturile cu zambile și părăluite de curând răsadite.

E o veche deprindere a dumnealui de la răposata măcăsa care a murit fericită văzându-și feciorul cum îi calcă pe urme...

„Vasiliță mamă!” își amintea doctorul Gugumache, aovm mândria cartierului, de cuvintele bătrânei. — „Totuși nu înbest de mic florile și necuvântătoarele, apoi să știi de la mine că nu se alege nimic de capul lui!”

Dar menea Vasiliță Gugumache nu e un sentimental. Învățat de dragul medică și care nu-l slăbea din ochi să îngrijească florile încă de copil, a ceașta deprindere nu s'a transformat de fel în dragoste curată pentru plâpânde și vermelmiolele viețuitoare...

În afară de această deprindere de care nu s'a putut dezbăna în rufatul capului, îngrijitul grădiniței este pentru el un refugiu în care se poate odăposti departe de căsuța străbănută fără întrerupere de fulgerele nevastei-si.

E o dimineată răcoasă de mai, cu cer posomorit care atâră a ploie. Dar menea Vasiliță-doctorul nu se sinchisește de fel, căci nu-l dă prin gând că sfânta ploie e mai de folos grădiniței decât picăturile mărunte din stropitoare ruginită. Vasile Gugumache udă distrat brazdele întunecate cântând: „Hai pământ, pământ, pământ, cine-am fost și cine sânt!”... Dar ultimele note sunt acoperite de strigătele soției futurata amenințată prin usa cerdacului:

— „Sile! N'auzi Sile? Mai slăbește juratele acelea de bunurieni c'a venit un client!”

Doctorul lasă stropitoarea din mână, își frecă demoi palmele și răspunde cu de obicei: — Spune-i și tu, dragă, să mai aștepte, că sânt ocupat cu altă mușterii. Căne l-a pus să rîmă cu noaptea în cap? Mai înce du-te și pune-mi fcații a-nea pe cărbuni.

Se aude o ușă trântită, apoi Gugumache se plimbă prin hâte fluierând mai departe: „Hai pământ, pământ, pământ!”

După ce-si infulecă gustarea de dimineată, odătat cu un plăcăr de două de vin negru, în loc de cafeaua cu lapte despre care s'astine că-i pentru bolnavi, a-șere în usa cabinetului rumen și jovial și-și la famătar clientul în primărie.

— „Dar ce-ai frate, ce bucluc te-a mai lovit? La desbracă-be, apede să te vad”. Și Gugumache cam grăbit de dorul plăcărului lăsat neaterminat pe uasă, ajută cu mâinile sale găsumă la despuierea pacientului.

Nenea Vasiliță după ce a păpăit zădravn margimile roșii ale betesugului, smulgând țipete pacientului, își la bisturiul uitat lângă sticluta cu vinătată, îl șterge profesional de poalele halatului și-l infige cu hotărâre în brațul pacientului care urle. Când a terminat face haz pe scooteala bolnavului, care de rușine încețoșă să se mai vaite și se căsnește să-și stoarcă un zâmbet:

— Ce ești copil? Pentru a-tăta lucrul te smiorcăi? Inter vine el când pacientul e gata să bocească iar. „Dacă nu faci, îți lu onorariul dublu”, amenință Gugumache, întorcând cartonașul de pe perete pe partea cealaltă pe care stă scrisă taxa pentru chibaburi...

Chirurgul cartierului a învățat dela tat-său, vestit bărbier pe vremuri, specialist în scoaterea măsecelor cu sau fără durere, în punerea paharilor cu sânge și a lipitorilor, că, dacă vrei să-i dai curaj bolnavului să nu-i iei betesugul în serios...

— „Sile! Hai, Sile, odată, că te-asteaptă mușterii...” aude doctorul în răstimpuri, glasul nevastăii printre uși, când ea bagă de seamă că s'a întins la tafas cu clientul.

Dar într'o dimineată spre toamnă, când menea Vasile își uda straturile de flori, cari acum tănjeau, fu apucată de o criză cumplită de ficat. Ca niciodată, melodia-i preferată „Hai pământ, pământ, pământ!” — îl obseda, îi suna mereu în urechi și primtr'o asociatie efudată de idei îl indispușea grozov ca un cântec funebru. Se sili să cânte altceva, mai vesel, mai săltăret, dar cuvintele acestor cântăceci îi reveneau pe notele leit-motivului cu o rezonanță lugubră. Când durerile se întetău Vasile lăsă să-i cadă stropitoarea din mână care sună doțit. În aceiași clipă o floare s'a aplacă fără viață.

— Vasiliță, Vasiliță, hai puțule de te mai odihnește puțin. Dar nu mai ești tânăr să te upești atăta, auzi din tindă, pentru întâia oară în cei douăzeci și cinci de ani de căsnicie, glasul blând și dragăstos al nevastăii care nu observase nimic. Pe medic îl trecură sudorile. Toate câte s'a perindau în jurul său, melodia, atenția neas-teptată și chinată a nevastăii, îl copleșea. Și dădu seama că se petrece ceva rău și o durere surdă ca un vârf de cutit împânțit în somn pe sub piept îl coborî ca pe un trunchiul. Când se trezi auzi vorbe aruncate ca niște pietre în geam.

— De câte ori nu l-am tocat să mai lase fripturile în zori zilei, dar cu cine să te înțelegi. Cu dracu? Se simți în siguranță. Câteva capete necunoscut în jurul său îl priveau compătimitor. Când deschise mai bine ochii simți niște mâini delicate și reci pipăindu-i pântecul rotund și cald.

— Mă mir cum a putut ne-găia atăta timp. Dacă nu se îngrijeste, nici operația nu-i va mai folosi, — azi o voce familiară în care recunoscu pe vechiul său coleg de spital. Nevasta, care asculta abla stăpânindu-și revolta, nu putu să răspundă decât print'o altă serie de sudălmă aruncate soțului neascultător:

— O! și zilele ai să mi le n-ănănci?... și ești trântind cu furie usa.

Bolnavul, la auzul cuvintelor: „grav, fatal, operație” rostite de un medic, se inspăimântă dea-binele.

Multe stăruinți trebuiră, spre a-l convinge pe Vasile-doctorul să se urce pe masa de operație.

Când trăsura oprî în fața spitalului în care Gugumache sugea de 15 ani ca medic chirurgical, fată-l, care cu toată suferința mai păstrase urme de roșeață, îngăbeni imediat. Culorile nesfârșite, saloamele cu bolnavi, doctorii și surorile investimantă în alb care alergau grăbiți încoace și încolo, în sfârșit sala de operație atât de familiară altădată. Le văzu pentru întâia oară. O emoție puternică urmată de o teamă cumplită îl gătură. Vru să spună ceva, dar cuvintele îi înghețară în gâtle.

— Sile! dar vine-ți în fire, frate. Fii bărbat, vad de mine... Mă faci de râs, auzi buimăcăt glasul vesnic doctorei.

— Din ăștia mi-ai fost menea. — glumiră câțiva colegi.

Gândul că va fi urcat pe masa, adormit, operat, cât și atmosfera apăsaătoare de soial îl nămăcără. Își uitase de îndelungime, de prietenii de pacienți. Se deslănțese acum în toată ființa lui panica bolnavului. În dimineată când medicii îi cercorară inima, îi măsurasă tensiunea și temperatura, și când fu culcat pe cărucior și dus în sala de operație, simți că totul s'a sfârșit.

Se uită prepușor dar nu re-curiosos pe nimeni. Cineva îi trecu pe la nas un tampon:

— Hai să vedem, mai știi să numeri?

— Una... două... trei... patru... începu să zăbrece ca scos din sărte. Simțea că se luptă cu moartea. Când ajunse la un ștrezeoc, glasul lui tot mai slab și pierit. Ochii încercară zădarnic să vadă lumina. Urășul, cedă.

Amintirea neplăcută a zilelor de spital dispăruse. Doctorul Vasile Gugumache se sculă în prima dimineată după zilele de convalescență, jovial, bine dispus, ca și cum n'ar fi zăcut rătăcind.

Grădina o vreme uitată îl chema la viață. Menea Vasile scoape florile fluierându-și melodia preferată. În răstimpuri privea compătimitor o floare năpădită de bumetini.

— Bine de tine, cum mai poți respira? — și mămălie-i pănăte smulgeau cu grijă planetele dușmane.

Din când în când, stăpânul grădiniței se așeza în genuchi

rândurid cu grije pământul în jurul vreunei flori amenințate. Când auzea glasul aspru al nevăstei vestind sosirea unui client, Gugumache răspundea:

— Săi frate să le doftoricească pe ele. Ce, ele nu s'au tinte?

Întră în cabinet. Primul pacient pe care avu prilejul să-l consulte, fu postnarul străzii. Factorul, acum obosit, îmbătrânit și acrit, cumosuse pe Vasile încă de copil. Astfel, întâlnirea lor zăinică, era întotdeauna plăcută, prietenească, măturărită prin câteva cuvinte calde de simpatie.

— Cum îți mai merg picioarele, mo Costache?

— Slavă - Domnul, prost.

Sau:

— „Bogda - prost” cât m'or ține picăturile mnezăteale...

Acum postarul venise pentru o pricină mai mărunță. O împunsătură de țăntar în mână care-l supăra grozav. Chirurmul își așeză ochelaul, cercetă cu atenție inflamația și după ce dezinfectă locul, spusă îngrijat:

— Moș Costache, să nu te lași așa! Spre seară să vii să vad cum îți mai merge buba... Să nu care omvna să nu vii... Mai știi? Dintr'o nămăca boată, poți păți ome știe ce. E mai bine...

Fostarul eși în uitață buimăcăt. Ca să se convingă că nu se înșelase, se uită profesional la numărul casei, apoi la tâbluța de pe perete, să vadă dacă nu greșise cumva „adrisantul”.

Își mângăie rana și porni gânditor. Îi știa pe doctor de atăta vreme până mai ieri, când abia își mai țara picioarele, sau când se vâta de rîmichi. Gugumache făcea haz:

— Vezi-ți de treabă, umchulte. N'ad nimic. Aștează piciorare de telegar. Ehe! unde de mai trăim noi vremea dumitale?

— „Și acum? parcă ași fi mușcat de sarpe. N'o fi răz omvna de mine? Doamne lartă-mă, nu mai înțeleg nimic”. Și aminti că doctorul pentru mai multă prudență îl luase și adresa. Când Gugumache se așeză la masa, își aminti că uitase să ia temperatura unui salahor lovit la o șchelă.

— Și n'am de unde să-l iau. Cum de am uitat frate? Se sculă îngrijat dela masă, luând la rând toate birălele din cartier.

Nu știu cu ce oi fi păcătuț, soro, de mi-e dat să îndur atătea necazuri, se vâta nevastă vecinilor. Din bun, zădravn cum era, acum după operație s'a scrântit de tot. Să vezi cum vorbește cu florile. Să te crucesti nu alta... Barem cu bolravil, s'a întorscut cu firea...

Pentru fiecare nimic, arde seringile, dezinfectează, schimbă bandajele. Altădată, termina la moment între două partide de table... Nu știu ce să mai cred, se vâta femeia, care-și vedea acum bărbatul instrăinatându-se de ea și mereu când senin și plin de fericire, când grav, încovoial, copleșit, de parcă de ei depinde vindecarea întregii omeniri...

prună alcoolizată și întremătoare, alături de bucăți mari de pâine aspră, coaptă în țest cu trei zile în urmă, mușcată barbar cu dinții lor albi și flămânzi. Îmbăceala orașului, cu asperitățile blocurilor și sgomotele convoaielelor de mașini, răscolește a dărzenie sângele urmașilor de ciobani, sau plugari, sau boeri — și ei trăind din brazde — și îi imboldește spre bucurii copilărești, numai gândind la o cină rustică.

Tovarășii de drumeție încep încet, încet, de tot încet, să-și revină din tăcere punctată de cadența știfturilor de pe bocanci și glumesc cu soarele în anurg pe chip: roșu și obosit. Apropierea nopții, mai vârtos a popasului, i'a făcut sprinteni. La gândul unei cine rurale, au uitat definitiv că în ruck-sack-uri au cacao, carne congelată, lapte sterilizat, cremă de schweitzer, sau savarine comprimate în cutii pline cu miere.

Oboseala îi ajunge cu pași grăbiți. În curând îi va cuprinde, cu brațe de iedără sau de femeie mincinoasă, întru prăbușirea mângăietoare a somnului. Totul, în decorul acesta coborît din Istorie și Poezie.

Vladimir Stoianu cercetează cu precauțiune și cu coada ochiului pe inginer. La rândul-i, inginerul, absoarbe cu priviri hâmesite ritmul bogat al soldurilor Ilanei. Dimitriu își roade o margine de buză și face crețuri la rădăcina ochilor.

Vladimir trebuie să fie foarte atent în tovarășia unui asemenea soiu de inginer.

Maranda gazdei de o noapte, cu mustăți haiducești și mahoră în băsică de porc, — cea mai sănătoasă tabachere, — este o femeie minunată și aprigă: „un jandar de muieră...” cum o laudă stăpânul, nu fără mândrie în glas. Trup pepene, ochi mure în cap de veveriță, brațe serpi neastămpărați, mers de baladă și bărbat... motan.

Drumeții au văzut închipuirile de stamohuri flămânde, indeplinite, pe rând, ca niște pure minuni. Au meste-cat haiducește mămăliga ciobănească și brânza ardeată, deavalmă cu surășul Marandei. Apoi, și mai haiducește, cei mai îndemânateci au prins femeia de mâini și i-au mângăiat trupul în hazul tovarășilor de drumeție, și 'n ochii spălăciți, blajini și mustăcioși ai gazdei care a mărăit în glumă:

— Le place boierilor și mâncarea și muieră. Asta e bucurie mare. Bag seama că n'am potfe rele.

Maranda a chicotit a îndemni: — „Am cătare și la boieri omule...”

Asta, ca s'o mustre, de ochii lumii, omul și — după spusa lui — ca să aibă prilej de strunit dracii pe care zicea el că-i are muieră.

După ce pe drumeții i-a văzut sătul, iar ei s'au știut cu banii legați cu multe noduri în colțul unui ștergar aspru, Maranda cu motanul ei s'au dus să se culce în ferdera surii. Drumeții s'au tolănit împărătește în privarul plin cu rouă și stele. Înainte de a pleca spre ale sale rosturi, mustața stufoasă a motanului s'a mișcat nelămurit în jurul unor buze roșii și arse, pentru a le arăta oaspeților oala cea mare cu țuică — în loc de apă — și mai spre țățana de jos a ușii, cu aspect de pustnic, un cânceu orășnesc, pântecos și plin cu vin: „pântru fomei...” au descifrat oaspeții cu greu vorba.

O vreme nici țuica, nici vinul nu i-a ademenit. Pe sub stelele svărlite pe cer de sub ciocanul unui Hefest mai mare ca 'n mitologie, se înalță, de cărbune, muntele cu lucriri în chelie. De pe la jumătatea lui, în toial pădurilor acum de cerneală, pline de temeri neînțelese, alte stele arătau drumeților, în pustietatea urșilor și căprioarelor, lăcașuri dumnezești: mânăstirile dorm numai cu un ochi, — iepurește. Și în vale, pe prundișul spălat de paliditatea nopții, clinchetul grăbit al apei, spre alte ape mai liniștite, cânta în ison schimnicesc, o melodie repede, dar dă-tătoare de obositoare visări.

Pe pat rudimentar bărbații parcă stau la sfaț cu duhurile. Virgil zăbnește cine știe cărei nopți de cabaret. Bijii, inexpressiv, respiră reglementar și fără pic de sincopă care să-i trădeze un sbucium interior cât de palid: oștă și 'n somn. Dimitriu își tremură pleoapele închise într'o nepricepută și copilărească prefăcătoare. Femeile, acoperite cu pături puțin confortabile, sunt mai rezonabile. Singură Ilana Bogdan are un chip suav, de inger fără gânduri și fără păcate.

În curând va ațipi și el, Vladimir Stoian. Gândul a venit odihnitor. — Dorm toți.

Prietenul lui, inginerul, i-a fugărit cu două vorbe scăpate în monolog de sub controlul voinței, toată bromula de somn ce se vestea sănătoasă. Vladimir s'a ridicat pe un cot ca să-l cuprindă mai bine în ochi pe tulburătorul liniștii lui.

Inginerul nu l-a observat: continuă să cerceteze întunericul și siluetele din patul de rouă, încercând să le identifice. Desigur, inginerul are insomnie. Și el, Vladimir, știe dece.

Momentul se oferă neclătat: o noapte ca asta este bună de orice, — de răboai sentimentale, mai ales...

— Eu prefer să-mi trec noaptea alături de stele și bufnițe... a șoptit Vladimir.

— Credeam că dormi și tu... s'a mirat inginerul.

— Nu. Am chef de filozofat.

— Și de făcut poezii, imi pare.

— Și de făcut poezii, — dacă vrei.

— Curios! Și eu sunt parcă întors pe dos de noaptea asta cu duh de hașis.

— Hașis... Hm!...

Dimitriu, inginerul, se întinde nervos sub pled, ca să pătrundă înțelesul vorbelor prietenului rival, ca rupte din mijlocul unei lungi dispute. Primise răspunsul, pentru că Vladimir voise să-i arate că „nu dorm toți”. Și pentru că pe acesta îl răvășise continua peregrinare a dorințelor lui Virgil Bogdan — soțul — pe asfaltul încins al unor umilitți implinite, cu toată împotrivirea omului orgolios din el. Parcă i-ar ține inginerului isonul cu bucurie. Dar acesta se arată potrivnic, pornit, ades dușmăncos, enervat de întâlnirea mai întâi a ochilor, apoi a gândurilor lor, în noapte.

— O femeie alături de o sticlă de șampanie, sub un torent de lumini multicolore... Ar fi preferabilă patului acestuia ad-hoc. Hai?... Ce zici?...

Iarăși se întinde sub pătură. De asă dată oarecum îmblâzită de închipuire.

— Ce să zică?... Vladimir Stoianu nu zice nimic deocamdată.

Inginerul are juste păreri. L-ar aplauda din toată inima. Dar și-ar preda întreaga armată de intenții. Cu munițiunile replicelor, cu tot. A, dacă ar fi singuri! Și dacă falfăitul unei păsări de noapte nu i-ar fi îndreptat gândul spre închipuirea mângăietoare de sub torentul de lumină. Căci și el pipăe cu gândul, catifeaua rară a unei nopți astfel trecută, plitistit bruscat de atăta peisagiu și munte urcat și coborît într'una. Are dreptate acest curios om care este inginerul Dimitriu. Dar cum să i-o spună?

— Nu vezi? Pe aici și păsările de noapte sunt înfiorătoare și au mirode de moarte. Brrr... Pe când celelalte... Se lasă greu convins. Aparent, pentru că Dimitriu are dreptate. Gând la gând...

— Da; da, încearcă inginerul să-și sfarme lui Vladimir, îndoială bine mscată. Celelalte. Dela „Barul chinezesc”, sau „Maxim”, sau „Lescenko”. Fognete de mătăsuri, gesturi largi și moi, viori gemând infierbântat, asemeni femeilor dornice de iubire, parchete proaspăt lustruite, chelneri stilați, parfumuri atățătoare, muzică multă, plină de vraje. Ca și lumina. Ca și visul. Orelle de după miezul nopții, orele mici...

Lui Vladimir îi displace nevroza asta. Dar pentru că nu pare posibilă o evadare din amintire, preferă să alunece spre unele cât mai îndepărtate, chiar dacă pot fi posomoritoare și fac mediul actual cu totul nesuferit. Încet, amăgitor, se lasă furat... Tinerete și amintiri... Sunt în vremele de adolescente hoinăreli în Prater, în cabaretele ope-retelor și ale valsurilor strausiene. Din peregrinări evocate, cari tindeau să răscolească regrete, au luncat domol, pe nesimțite, în observație, ca două bucăți de țarm olandez.

Nu aflau în Viena, în acea Viena proletară, plină de o lume cu apucături peștrice și suspete, nimic din fastul descris de generalul Bogdan, tatăl lui Virgil, cu gesturi largi și tremur în glas. Casele-block, cu ziduri innoaiate, în curțile cărora, mari și reci, oriau copii mulți, murdari și goi; deși împuneau unitar, de aproape prea miroseau a sudoare și sărăcie, ca să impresioneze plăcut un ochiu de estet. Doar vitrinele marilor restaurante și tapetele palatelor imperiale se îndărjeau să mai amintească fastul și rigurositatea capitalei lui Franz-Josef. Și în parte, însuși blazonul acesta oarecum semeț, era împregnat cu iz socialist și spoială democratică. Din toată nebulia unei epoci mai dănuiau valsul și opereta, biete caricaturi hazoase, bune pentru pungi burgezhe și pline, inimi goale și chipuri congestionate de bun trai. Încolo, cărnățari ajunși milionari, jidovi mulți, toți afaceriști, plancarte cu lozincile lui Marx, Lenin și ale d-lui doctor Eberth, manifestații proletare uriașe mai toate fără țel, desordonate, fără cap și coadă.

— ...Nimic din ceace a extiazat vremea cu două trese a generalului...

Inginerul Dimitriu a tăcut amărit. Și el, Vladimir, are în gât un nod aspru. În suflete ș'a coborît toată tristețea din Univers.

Așa, pustiiți de veselie, ar mai fi colindat mult, poate, cu gândul pe lângă imagini de femeie cu aur fals în degete, cu perle de sticlă la gât, cu viori amonțite în zori reci sub lumini, obosite și ele de orgii și ucise treptat de aură, dacă mustăciosul Marandei nu le-ar fi amintit, ca din întâmplare, pe după miezul nopții, că ulcica de pământ și cănceul pântecos și orășnesc întreabă de sănătate.

(Urmare în pag. 6-a)

Măscăriciul

(Urmare din pag. 5-a)

Săvârșind aproape un rit, omul s'a îndepărtat, ca un duh, în noapte. Inginerul Dimitriu și interlocoitorul lui s'au urnit spre cana burgheză cu vin. Ii înmăia mai civilizată.

Noaptea era calmă. Nu rece, Nici molesitoare. Setea le era deplină. După o vreme, vinul bine limpezit în pritoci multe îi îndemna spre ulița în spirală, sinucisă brusc în apa Luncașului. Le pierise orice urmă de somn. Oboseala, amețită de limpezimea vinului, se pulverizase în dorinți extinse dincolo de orizontul scurt al nopții.

Vladimir Stoianu avea intenția să fie față de inginer, eunuc. Desigur în vocabular. Orice preocupare sentimentală începuse să îl jeneză. Un indice sufletesc sigur ar fi fost indiferența susținută cu tărie.

Dar când au pășit spre scara de piatră a privarului, Ilana s'a întors moale și caldă, intenționat parcă, într'un suspin obosit sau lenș. Au alergat amândoi tot atât de instinctiv, de mecanic, spre pătura dată în lături de gestul neștiut al femeii. Și amândoi, emoționați ca doi copii surprinși asupra unei fapte nepermise, au prins de plect, despărțind cu el formele mature, svelte și somnoroase ale femeii, de asprețea nopții.

S'au cercetat o clipă sfioși, temători. Apoi au luncat tăcuti spre negurile cu reflexe de argint ale râului. Negurile cerului, învaluitoare și tainice, puteau să îi preschimbe în orice clipă în iele, ca în basmele copilăriei. Le așteptau cu neînțeleasă satisfacție.

Intr'o viroagă cu apă aproape liniștită, luna se spăla pe obraz în vibrații continue, imateriale, de oglindă sfărâmată și svărlită parcă în talazurile unei ape mult mai mari decât cea din fața lor.

— Cochetărie feminină...

Degetele rășchirate ale inginerului indicau nervos iluzia palidă din viroagă. Apoi, repede, fără veste, a prăvălit cinci vorbe, ca cinci stânci, într'o sgur duiere nervoasă a umerilor.

— Și tu o iubești. Știu.

— Ce? Luna? Sau cochetăria ei?

Vladimir fusese precaut. Cu nervii oboșiți ai unui pățimaș acut trebuie să te porți englezește. Intrebarea îi era apreciată așa cum o debitate: prefăcătoare. Dar era desarmantă. Dacă ar fi persiflat numai: „Luna nu se învește cu pieduri” ar fi fost suficient argument ca să-i încerce mușchii în valurile acestea repezi și nepăsătoare. Asta, nu și-ar fi amintit cumva că ochii de oțel ai revolverelor lor s'ar putea să aibe și aere de ingeri păzitori.

Vladimir Stoianu va trebui totuși să-i preschimbe inginerului balansul nesigurăței, în cortitudine. El trebuie să știe bine că nu este singur pe drumul apucat. În definitiv a se încreșița sentimente asemănătoare undeva, pe căile vieții, nu-i inevitabil. Dacă va reuși să-i bage în cap inginerului acest lucru, va prăbuși o iluzie mai mult. Și cu câtă satisfacție... Aci, iluziile sunt periculoase...

— Este curios cheful nostru de a filozofa noaptea. Nu vezi cum toate gândurile, unul câte unul, ne sunt sugrumate de Nemărginire?...

— Intr'adevăr. — Ingerul a constatat puțin uimit. — Intr'adevăr, noaptea, Nemărginirea se arată în toată splendoarea ei.

Deastădată ochii inginerului par a fi înțelegători. Privirii nu le mai sunt galbene, acide. Linia vizuală, oblică și prea piezișe înainte, s'a îndreptat încet. Va cădea, în curând, perpendiculară pe întunericul perfect al pupilei; ca o săgeată nemerind în plin.

Mănele nu-i mai tremură nervoase; par și ele obosite. „Semn bun... I-am prins tracul... se bucură Vladimir în sine. Însăși povestea asta cu... Nemărginirea îi va frânge nervii”.

— Da, da... Intr'adevăr...

Dimitriu, inginerul, s'a lăsat minor și convins, pe un bolovan spălăcit ca un obraz rotofeu de bavarez. Și-a împreunat podurile palmelor între genunchii frânți în unghiu ascuțit sub el. La câțiva centimetri, susurul apei svăcnește viu. Alături, Vladimir, tovarăș de filozofice gânduri, stă la îndoială dacă trebuie să-l imite pe inginer, sau nu. Dacă poate să fie clown, de ce n'ar fi și... om?

S'a așezat lângă inginer în poziție cât mai comodă.

Dincolo de vale se ridică pieptul pietros al unui deal. Mai încolo, munții. Și tocmai dincolo de ei, undeva departe, nemărginirea lui Dimitriu se destramă ca un fum în vânturi.

— Poezia nopții este greu de mistuit cu stomah plin, cu gușe burgheză, cu costum dandy și din ascensor, sau de la o masă de baccara.

Vladimir l-a pasișat bine pe Dimitriu. Este interesantă această poză mănăstirească, devreme ce ochii bovini ai inginerului admit cu aceleași vagi priviri, un asemenea început de perorație, banal și obositor.

— Stăm să prindem stelele cu mâna. Am pulverizat spațiul ca să aducem cerul aci, în apa de sub noi. — I-am inferiorizat aparent, dar ce înfrânți totuși...

— Suntem noi...

greșim. Căci sensibilitatea obișnuită nu ni-i suficientă ca să ne ridicăm deasupra tuturor dorințelor vieții: de pildă a dragostei. Dar lipsa aceasta, să-i zicem spirituală, este acul din teoria lui Laplace. Hai noroc!...

Ingerul soarbe teoria lui Vladimir, deavala ca vinul pe care acesta avusesse grije să-l ia în bidonul de drumetrie, mulțumită cănceului orășenesc și pântecos, călcând cu cruzime peste prescripțiile gazdei care indicase vinul „pântru fomei”.

— Noroc...

Se vede din tremurul biruit al buzelor că inginerul va ceda. Va fi într'adevăr „un prieten”. Și un prieten cu nevroză aceasta caracteristică celor preocupăți prea puțin, dar brusc, de iubire, nu-i puțin lucru pentru Vladimir Stoianu.

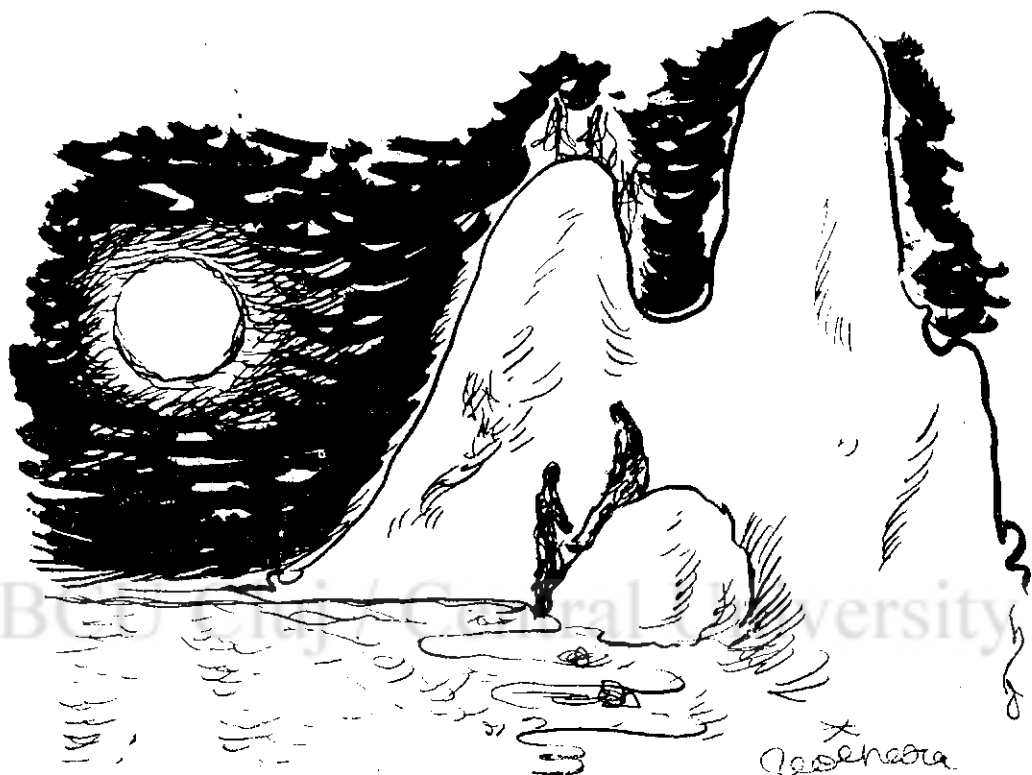
A încercat o schimbare a discuției, cu scopuri tactice: o tactică desuetă, sentimentală. Poate explozia e departe.

— Să presupunem că noi doi am iubi o aceeaș femeie.

— Ce idee curiosă!... s'a mirat Dimitriu.

— Să presupunem totuși...

Urechile de-alături s'au ciulit iepurește. Ingerul are auz fin. Dar ce i-a înfiorat în spasm scurt ființa? Gelozia? Rivalitatea? Poate ultimul sbucium al unui „eu” despersonalizat, desghioțat de coaja asta amară a ego-

— Da, noi. Dar nu aparent.

— Poate. Pentrucă însăși aparența ne frânge.

Vladimir continuă precipitat. Spre ce victorii finale?

— Ași face teoria banală a lui Laplace care zidea un sistem astral dintr'o picătură de untdelemn într'un pahar cu apă. De unde să iau însă acul cu care să străpung inima Marelui Necunoscut?

— Incet, ca luminița dintr'un licurici ucis, neîncrederea iscoditoare se topește de pe chipul prietenului inginer. După ce privirea lui îi părușe lui Vladimir neînchipuit de lungă, acum se difuzează în noaptea; în pustiu și nimicnicie.

— Vezi? Când cugetăm astfel, simțim umilirea din noi. Dar ne înălțăm prin ea. Hai, Dimitriu, prietenul meu, ce zici? Fiecare din noi poate să fie un Hyperion într'o noapte ca asta. Nu avem însă darul de a ne exprima tumultul încâtărâmat în lăuntrul nostru. Darul acesta... Talent? De bună seamă. Putem spune genialitate chiar... Nu

istmului. Oricum, ceva a fost, fie chiar numai o senzație cu cauze pur fiziologice; de o pildă răcoarea nopții, socotește Vladimir.

Prietenul inginerului scandează, repetând absent. Izbeste vorbele ca niște pietre într'o tablă de fier foarte sonoră.

— Să presupunem că noi doi am iubi o aceeaș femeie...

— Eii...

— Ce înseamnă lupta dintre noi, față de rășboiul Marelui Nemărginit?

— De ce nu admiți că și noi putem fi un cosmos? a ocolit inginerul un răspuns nepregătit.

— Nu uita acul din teoria lui Laplace.

Ingerul nu îl uitase. Dar în el nu a murit încă ultimul nerv. Totuși Vladimir se simte stăpân al nopții și al gândurilor lui. Este transformat în fahir de circumstanță și ține sub teroarea ochilor, trupul înfiorat al lui Dimitriu. Câteodată, scurte împunsături ale privirii îl arată pe acesta dispus să-i tranșeze un camaraderesc glonț în cap,

lui Vladimir. Nu are însă vloga, puterea necesară pentru o asemenea ispravă. Vladimir este convins de acest lucru. Lupta cea mare se da în el, între nervii extenuați și creierul nu mai puțin sleit de greutatea problemei pusă fără prea mare pregătire.

Pupilele inginerului sunt de lup. Aproape le simte dogoarea. Totuși, sunt reduse, umilite. Ale lui Vladimir vor fi fiind și mai lucioase, devremece se arată tutelară în lupta ce se desfășoară.

— Ce sunt sentimentele, și visele, și luptele, și dorințele, legate de lut, față de nepătrunsul din jurul nostru? Nu vezi? Lângă fiecare plin al vieții, se casă un mare gol. Explicăm plinul; golul, — niciodată.

Sub povara vorbelor prietenului, inginerul se află de tot biruit. O absență perfectă și un mutism inexplicabil, în loc de răspuns care ar putea fi bicu de foc, trăsnet. Parcă acum se naște. Vladimir înaintază matematic spre victorie. Va trebui însă un clou, un tablou final fastuos, definitiv. Nu aleargă spre grandiositate. Totuși, teatrul jucat acum, cu gânduri lascive și nemărturisite încă, cu discursuri trans-sentimentale, merită un final. Marile idei vin fulgerător. Va veni, poate, și ideea acestui final.

Dar pentrucă inginerul pare dispus să asculte teorii între cer și pământ, Vladimir continuă oarecum plictisit de efort.

— Însăși iubirea este nimic față de nemăr...

Ce gesturi teatrale! Accent hamletian! Vladimir este gata să poarte demonstrativ capul lui Yorick în ochi de sticlă ai inginerului... Înfrângere? Simulare? Mai puțin. Mai mult, o nesigurantă.

— Faci jertfe uriașe în viață, ca să te gătuiașcă franc aripa nevastă a caraghiosicului, sau a... morții. Și iubirea a rămas, și-a tras un chiul enorm, — a rămas în ironie, în viață.

Genunchii lui Dimitriu strâng până la refuz podurile palmelor uitate acolo de mult. Gestul este întreg reflex. Ca și toată atitudinea prietenului cu trac: și-a înfipt ochii undeva, în cursul apei, pe un punct bănuț fix.

Acum. Încă un efort. Poate singurul valabil din toată mascașada asta. Vladimir s'a aplecat pe umerii încordați ai inginerului și i-a șuerat cuvintele care-l vor neutraliza definitiv:

— Dacă am iubi amândoi pe Ilana? Soția prietenului nostru Virgil Bogdan.

Curios!

Dimitriu, inginerul, a rămas de piatră.

Era de așteptat să erupă un vulcan. Și iată: nicio tresărire. Numai ochii i se rostogolesc în orbitele incendiate de punctul bănuț fix, undeva în cursul apei. Ochii celui ce se credea stăpân, se îndreaptă într'acolo și clipind repede vor parcă să se închidă în ei.

Sfânta întâmplare smulgea din adâncurile nopții și-i implânta lui Vladimir în trup o mare, o copleșitoare decepție. Ochii i-au văzut fulgere vinete în fărâme de clipe, întretăiate haotic, cubist, morbid. Simțea cum sângele și-a întors par'că tot cursul, brusc și deplin. Nervii, calmi și judicioși mai totdeauna, se ridicau uriași în carne și mit. Și miș de guri hidoase, groasnice, înebunite. îi urlau în timpâne realitatea

O, realitatea!
Iată-l om de duzină. El, imbatibilul, toacă gogoși și acolo... acolo, rostogoli-

rea ochilor lui Dimitriu pecetluște zădărnica scopurilor lui.

Dar și ochii lui, ai lui Vladimir Stoianu, se aruncă în torente și'n orbite la fel de incendiate. Nervii lui se sbat în și mai aprige spasme. Chiar mâinile lui, nu se crispează subconștient pe prima piatră atinsă de papilele excitate? Cum ar avânta-o în direcția punctului bănuț fix în cursul apei!

În fața lui Vladimir, un nimic lângă un nimic lângă uriașă realitate, apele de argint topit ale Luncașului duc în ritm fantastic putregaiul teoriilor cu nemărginirea. Duc și gândurile lui lascive și neimpărtășite.

Mai jos, pe malul apei, două siluete s'au transformat în două lămurici. Punctul bănuț fix a crescut, a luat forme: justifică hipnoza cu care se luptă prietenul inginer și prezența în verdelor ierbi și obscurul nopții a formelor mature lăsate în brațele somnului sub plectul de pe privarul culei. Acum sunt în brațele locotenentului. Acest Bijou Greulescu dovedește încăodată că nu-l poate trișa apariția. Ilana Bogdan biruită de inexpressivitatea chipului său, este cea mai cruntă mărturie.

Vladimir se simte definitiv desorientat.

Dimitriu și-a adunat ochii în orbite. Iși cercetează teoreticianul și imbatibilul prieten curios, ca pe o piesă interesantă de muzeu. Face o mimică de grețoașă compătimire. Nervii par să-i fie uciași.

— Boule, te-ai lămurit cum stai cu nemărginirea, cu teoria cu ac a lui Laplace, cu goliurile și plinurile tale?

Vladimir Stoianu este totuși nedumerit. Ingerul îl studie strășnic

— Freacă-te bine la ochi...

Da, da: trebuie să se frece bine la ochi. Uluiala înfiptă în brațele chipului lui totuși persistă. Nervii lui Dimitriu se trezesc iar:

— Ce imbecilitate!...

Cum acest Vladimir, puțin agreabil acum, continuă să fie într'adevăr imbecil, îl exasperează. Se întoarce întreg, aproape mecanic, spre ochii care văd și nu pot crede.

— 'tiu...

Din plin. În fața. Atavic.

Ingerul s'a sculat repede. Cu capul în pământ, ca un bou lovit între coarne (sau ca un filozof de cea mai profundă speță) a pornit spre culă. În curând se va înfășura în pătura care-l aștepta rece pe patul acoperit cu cer și stele.

Vladimir Stoianu a rămas lut grămădit acolo, ținut pe piatra spălăcită ca un obraz bavarez. Umilit? Nu. Înșoșit. Nu. Nimic. Repetă năuc în gând: ni-mi-cit, ni-mi-cit, nimic...

Cele două valori quasiomenești: muntele și apa, îl sfidează copleșitor.

Mai poate ocupa un loc în spațiul după cele văzute, după atitudinea prietenului inginer? Ce inutil se întrebă!... Ce peruil!...

A doua zi, pe nespălate, Dimitriu, inginerul, a rânjit filozofând cu dinți de lup:

— Ai fost mășcăriciul propriului tău duh. Pe care l-ai crezut infailibil. Și care s'a frânt la prima ciocnire cu realitatea. A dracului și realitatea asta!... Ha?... Ce zici?...

Pentru a-și ascunde desechilibrul gândurilor, Vladimir, învins de împrejurare, respiră adânc aerul proaspăt al dimineații și-și furieșează privirea nimicnică în jur.

Ilana doarme profund, oboșită. Bijou Greulescu doarme încă — să tai lemne pe el...

Singur Virgil Bogdan — soțul — are chip liniștit, senin, de martir, tare în credința lui chiar atunci când este greșită.

LADMISS ANDREESCU

In genul lor

Intrucât ni s'a reproșat de a nu ne fi ocupat până acum decât de scriitori consacrați, pentru liniștirea spiritelor vom parodia de data asta o serie de tineri poeți care se află la începutul carierii lor literare — fiind cunoscuți deci numai în cercul familiei proprii — și în faza când coșul secretarului de relație și spiritul critic al acestui domn fac lege.

Acești poeți nu vor putea fi recunoscuți de către onoratul public, intrucât singura formă sub care au ieșit vreodată din tenebrele anonimului, este aceea a parodiei de față.

Să începem deci, cu poezia:

PE MALUL OLTULUI

de George Maria Olteneșu

Dimineața strălucește
Pe-ale Oltului mari ape
Și în codrii, haiducește
Cântă un cintețoi, pe-aproape.

Boii trag la plug întreaga
Zi pân'soarele se culcă.
Singură jelește vaca
În staul
Fiindcă n'are cin' s'o mulgă.

E atâta frumusețe
'N mândra zi de primăvară

Ce-a venit să dea binețe
La întreaga țară,

E-o mai mare fericire
Decât de a fi poet?
Stau și scriu în neștire
Pe când ziua se cade 'nec
Peste cruci de cimitire.

Alta e datorită domnișoarei Patricia A. și se numește bineînțeleș:

SINGURĂTATE

Peste ape n'volburate trece luna.
La fereastra mea stau singură ca'n'otdeauna
Și mă uif cum își întinde cerul
Peste-orașul care doarme, tot misterul!

Ah, de ce's așa de singură, tu, lună!
Și în sufletu-mi e-aceeași veșnică furtună!
Tinerețea mea-ți zadarnică, cum tot zadar
Mor în fiecare seară florile'n pahar!

Peste lespezi reci eu trec ca o prințesă
Cavalerul a plecat de mult în Crucia de
Mi se'nțămplă noaptea'n vis ades să
Mă trezească zăngănit de spade!

Ah, dar toate astea sunt minciuni
Care luna, la fereastră mi le spune
Noi trăim acum sub altă lege
Totuși nimenea nu mă iubește și nu
[mă'njelege!]

SUNT ȘI EU POET

se intitulează poezia d-lui Ion Guracarea (cu influențe vizibile dintr'unul din cunoscuții noștri poeți):
Hei, tare-aș vrea să scriu la gazetă
Mucă-mea, să mă rătoesc și eu un pic
Adică ce! până și-o fată poate fi poetă
Și eu colea, volnic — să nu fiu bun de nimic?!

Că hainele stau pe mine, bă, ca pe manechine
Colea'n vitrină, priviți vă rog „Preț redus”
Și ce domni frumoși! Zămbesc și te privesc
[de sus!]
Da când vin eu, mă privesc ei de jos pe mine.

Lat în umeri cât trei și e'o mustăcioară
Cum e mai șic — june dela cinematograful
Să mă ia dracu dacă nu fac prof,
Bineînțeleș dacă mă interesează, orice
[domnișoară]

Și-așa cum spusăi, mama mă iubește.
Și spune că n'are nimenea ca ea un fiu
Par'că eu nu știu, sunt dat dracului, fistichiu
Dacă vreau să am ceva îmi spun numai:
[voește!]

Așa și cu poezia, io-te dom'le e'am făcut-o
Rime are, de toate are, ba în plus m'am și
lăudat
Uite așa, pe față, cinstit, nu m'am comparat
Cu ce nici n'am fost, nici n'am auzit, nici
[n'am văzut-o]

Că poeții câte spun și pe mă-sa și-ar înșela
Că mănâncă stele, că sunt iezii, armăsari!
Iși alte cele
Nu dom'le, eu sunt cum mă vedeți, cu toate
[ale mele].
Dar nimeni n'ar fi decepționat, p'onoarea mea!

Altă, un suav: CATREN
de Eleanora-Pompeia Pămănteanu
elevă cl. VII liceu
dedicată „Lui Sergiu”

Pleacă... Uită-mă pentru totdeauna...
Pe mine... nebuna...
Iubește-o altă fată!...
Și nu te mai gândi la mine și la durerea mea
[în viață niciodată, niciodată...]

DE VORBĂ CU TRISTEȚEA MEA

(adică a domniei sale), stă Ion-Maria Paganin

Dece sunt trist? mă'ntrub adesă
Când viața mi se deschide
Ca o cupă de floare, primăvara,
De unde vine tristețea asta care cântă în mine
Ca un clopot peste ruine?
Spune-mi, tu tristețe, de unde vii?
În ce rădvan ai trecut peste câmpii?
Ce vise te-au legănat, cine ți-a cântat
Ce urșite ți-au sortit cândva
Să fii atât de tristă, tristețea mea?

Doa poezii, una de influență minulesciană, alta de influență „jebeleneană”:

BAT CLOPOTELE

de Alin Mysthere

Bat clopotele la biserică
Trei clopote, trei guri de cer
Bat clopotele la biserică.

Bat clopotele la biserică,
Pentru trei morți — dar care morți?
Bat clopotele la biserică.

Bat clopotele la biserică
Și toți se'ntrăabă de ce bat.
Bat clopotele la biserică.

Bat clopotele la biserică

Pentru trei morți — pentru trei morți
Bat clopotele la biserică.

Bat clopotele la biserică,
Și toți cei morți sunt morții mei;
Bat clopotele la biserică

Bat clopotele la biserică,
Intâil mort mi-e Dragostea,
Al doilea-i Sperașă mea,
Al treilea e Viașă mea,
Bat clopotele la biserică.

MEDIEVALĂ

de Pr. Gr.

Înalt proptit al lancei scut
Pe medievalul turn, istoric
Volute arucește dărie
În antic început.

II

Sublim năvod de inimă greu
În Lethea împede balaur
Pe trup de zmeu, de cinteț
Învoleburăz zale'n aur.

III

Stigmat poteci nesfârșite
Clarvăzător prin vremi și ste
Izvod de stele și stindarde
Pe braț de-antic Venus arde.

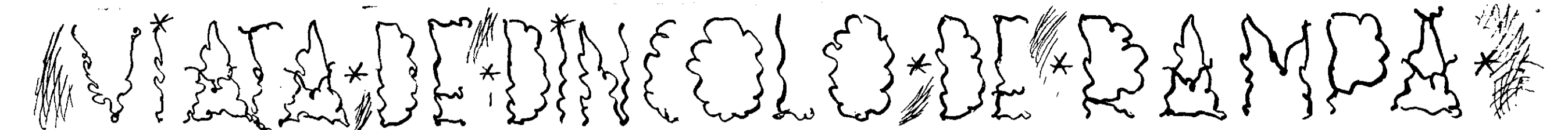
„Pour la bonne bouche”, iată o epigramă, tot de începător, după cum se vede:

EPIGRAMĂ

unui pantofar poet
de N. Epigramistul

Pantofar de meserie
Era mai bine potcovar
Pentru a sa poezie
Să-și pună copite de jar.

BELZEBUTH

Teatrul Decorul

Muncă și Voe Bună

„Duduța Mărtuca” e o comedie calmă, fără surprize ori „happy end”, scrisă într-o savuroasă moldovenească.

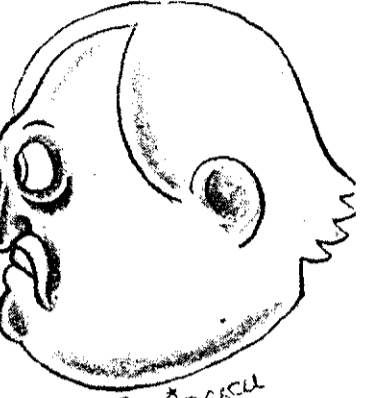
Odată nașterea celui curent de, numit expresionism, problemelor în teatrul a căutat „ploare” mai înălțată pământului. Soluțiile expresionismului au fost false, însă trebuie să cunoaștem că numai datorită rezoninței decorului de teatru a devenit o problemă în scenă.

Astăzi l-se că odată cu stingerea „teatrului revoluționar” de decorul a ajuns la un punct în așa cum a ajuns și teatrul în general. Decorul realist albercază decorul stilizat după cum forțele teatrului respectiv sunt în sau stilizate.

Noi nu am încă la o artă proprie a decorului. Teatrul nostru are o serie de decoratori, cari fiind mai puțin artiști și-au mutat activitatea pe sealele pe marile bucăți de dănză prinse cu spoteze, cari sunt, aspectul lor material decorul și nu în sine, de teorie și nu în sine, de gândire proprie de artist decorator. Și aceasta se întâmplă pentru motivele care sunt deja amintite. Neajungând la un stil jocului nu s-a ajuns nici la stilul al cadruului. Prima comă necesară unui mare decorator este să fie, măcar în principiu, mare pictor, adică să știe ceea ce înseamnă a fi mare pictor și că este ceea ce marea pictură. Este aadar o înțelegere de cultură, pe care trebuie neapărat să o înțelegem. Așa ceva nu are vizorul mare acut.

Imi amintesc de un mare film văzută acum câțiva ani, Rembrandt cu Charles Laughton, în regia lui Corda. Filmul, intrădevar extraordinar, a trecut oarecum neobservat, a trecut oarecum neobservat, a trecut oarecum neobservat, a trecut oarecum neobservat.

Ceea ce se putea remarca în acest film era, în afară de jocul actorului, cadrul în care se desfășura drama. Acest cadru nu era altul decât chiar tablourile lui Rembrandt. Interioarele și exterioarele erau compuse și

Alex. Giurgaru

în regia d-lui Victor Ion Popa, au făcut autentice creații actori de mare talent ca d. Al. Giurgaru și d-na Maria Sandu, care au realizat o pereche de moldoveni plini de humor și adevăr.

Pe d. N. N. Matei l-am regăzit cu plăcere în această excelentă formă în care l-am admirat în această stagiune.

GEO MAICAN

D-na Joujou Pavetesou și d. Ion Gheorghiu, au jucat cu simțință vervă și antren.

D. Geo Maican, actor pe care îl urmărim de multă vreme, în rolurile interpretate cu bogate resurse, a realizat și de astă dată un excelent „June prim”, jucând cu multă sobrietate.

În restul distribuției, menționăm pe d-ra Predescu, d. Boctez etc.

INTERIM

D-ra TATIANA GROSSU.

care a jucat la „Théâtre de deux Masques” din Paris.

UMBRA TIMPULUI. VERSURI DE ION PILLAT

În Colecția „Universul Literar” a apărut de luna cărții, volumul de versuri „Umbra timpului” datorită d-lui Ion Pillat. Tipărită în alese condiții tehnice, cartea aceasta cuprinde o serie de excelente poeme scrise cu atâtea însușiri lirice ale autorului. O recomandăm cu căldură ca pe una din bunele volume de versuri ale anului.

BUCOVINA, plaiul lui ȘTEFAN CEL MARE

Astfel se intitulează un mare reportaj, pe care d. MIRCEA STREINUL îl va publica în revista noastră, începând de numărul viitor.

Noutăți muzicale românești în stagiunea trecută

Cronica muzicală

Învățământul artistic

de GHEORGHE SOARE

Locul modest pe care muzica românească îl obține în decursul manifestărilor noastre muzicale apare, și acesta, drept o deosebită favoare. Eveniment în viața compozitorului român, execuțiunea publică a lucrărilor sale, rămâne un act destul de temerar și care trebuie întreprins cu multă prudență și tact. În primul rând, pentru că risca să pună pe fugă o mare parte din auditorii concertelor obișnuite, adică acea parte compusă prin excelență din snobi, din nepregătiți și din prețiași este, de care „neconșcrații” rămâne nedem.

De aceea concertul în întregime compus din muzică românească este foarte primejdios pentru organizatori și autori. Singura perspectivă practică de apariție la lumină devine în această situație sticoasă furiașă a muzicii românești printre lucrări străine și în concerte de repertoriu cu repercuțiuni sigure asupra afuenței de public. În felul acesta se poate totuși prezenta acestui oaspete indiscret în... propria lui casă.

De sigur că sunt în bună parte responsabili de această

de ROMEO ALEXANDRESCU

stare de lucruri și unele instituții muzicale și o bună parte din interpretii noștri, cât mai cu seamă organizarea foarte slabă a vieții muzicale românești propriu zise.

La „Filarmonica” sub conducerea compozitorului însuși, a fost înfățișată pentru prima dată „Suța sâtească” de George Enescu. Viziunea largă și belșugul de muzică și de expresie românească, așa plănătează ca să și învățăm, re ce caracterizează scrisul compozitorului impunătorului muzician, sunt emoționant măturisite și de această nouă suță, care ca trăsături particulare, mai prezintă și multitudine de inovări în tratarea și dispoziția timbrului orchestral, fațete cu o personalitate accentuată în măestrie.

Tot la „Filarmonica” a fost prima audiere a „Suitei clasice” de Dinu Lipatti, strălucit interpretat la pian, cu însușirea de orchestră, de autor.

Elocuțiunea muzicală incisivă, degajată, sprintonă, geometria clară și abilită a inilor, de stil modern dar de clasică ordonare, ingeniozitatea trăsăturilor instrumentale distribuite cu remarcabilă egalitate în întreaga lucrare, au pedit excepțional de favorabil cauza acestui tânăr muzician, prin talent și pregătire admirabil organizat și destinat unei cariere de altă.

Producțiile de anul acesta ale „Academiei Regale de Muzică și Artă Dramatică”, au avut loc în atmosfera coplesitoare a evenimentelor din afară, atmosfera prea puțin susceptibilă de înfuziile entuziaste ale publicului.

În afară de părinți, rudele și cunoscuții elevilor, au tinut să asiste la aceste prime manifestări publice ale tineretului, actorii consacrați, cărora li s-a adăugat un impresionant număr de forțe artistice în formație.

Prezența directorilor de teatru, indică și ea interesul pe care-l acordă cunoscătorii, viitorului nostru artistic.

N-au lipsit nici obișnuitele purtătoare de germeți ai dezvoltării sentimentale ale culilor.

Sunt aceleași excelente camarade, cari își manifestă oricând aceeași decepție, aceeași indiferență, față de orice nou element care le-ar îngreua situația.

Ese și acesta un peribul moment din activitatea artistică, ilustrat, din fereastră, numai de câteva exemplare ce-si dovedese lipsa de calitate, prin fediția cu care încearcă să parăzineză d-ia început, afirmarea încreșterii.

Să le dăm satisfacția de a-și înghiți ura și venimul, fără a le dăuna numele.

Dincolo de munca și îngrijorarea profesorilor, dincolo de sacrificiile pe care le face statul pentru învățământul nostru artistic, ne simțim obligați să ne exprimăm încrederea în spiritul de civilizată apreciere a valorii promovate de producțiile artistice.

Clasa doamnei Marietta Sadova s-a prezentat în condiții cari satisfac în totul cerințele scenei.

Am recunoscut subtilitatea indicațiilor profesorei până în cele mai mici amanunse, este o mare mărime, frumoasă satisfacție cea mărțurigu în infacție la care poate să aparțină drumător: să coordoneze în v-tur și în elementele, fără a le ști și cu nimic duritate și personalitate.

În fruntea clasei d-nei Marietta Sadova, însemnăm un nume, care își va certifica din pînă

reputația — doamna Ulpiu Hârjeu-Botta.

D-sa a jucat un rol pe cât de generos pentru o ingenuă rutinată, pe atât de dificil — pentru o debutantă.

Doamna Ulpiu Hârjeu-Botta a parcurs minunat gama celor mai variate situații, imprimând personajului (Agatha, din Nebulunile Drăgoștei) unitatea perfectă interpretării.

Plină de farmec și cochetarie tânără actrița a umblat prin sensibilitatea și grația strengăreas-că a eroinei.

Un excelent element, care a interesat de la prima până la ultima replică.

Eleganța mișcărilor, siguranța momentelor, perfecțiunea finetei, indică o actriță capabilă de realizări excepționale.

Și pentru că doamna Ulpiu Hârjeu-Botta este o actriță foarte bună, e normal să fie solicitată și dispusă la bursa artistică.

Creдем că locul d-salei, e într-o companie particulară, acolo unde zi cu zi, actorul muncește pentru a se afirma și progresa.

Sunt destui actori prin teatre subvenționate cari se mulțumesc să-și facă datoria de slugbași, să semneze statele de plată și să aștepte auansarea ca orice „compozitori”.

Adevărate uipă pentru primatul artistic, se dă tot în componențele particulare.

Doamna Ulpiu Hârjeu-Botta e cea mai bună ingenuă pe care a dat-o învățământul artistic al ultimii ani; i se curvine totuși pe care și l-a câștigat în dis-perura talentelor de umplutura.

Prin elementele pe cari le-a prezentat la producție d-na Marietta Sadova a dovedit că nu e numai actriță plină de subtilitate și rafinament, ci e mai ales îndrumătoare entuziastă și calculată, cu care se mândrește învățământul nostru artistic.

O altă producție a clasei d-nei Marietta Sadova: „Femeia lui Soacate” a aparținut d-nei drămor: să coordoneze în v-tur și în elementele, fără a le ști și cu nimic duritate și personalitate.

În fruntea clasei d-nei Marietta Sadova, însemnăm un nume, care își va certifica din pînă

Erata

În articolul d-lui Radu Gyr „Un academician: Nichifor Crăinici”, apărut în revista noastră nr. 23 din 1 Iunie 1940, s'a strecurat o regretabilă greșeală de tipar. În col. II, rând 2, rugăm a se citi: „un pas înainte spre înălțarea formulei de gerontocrație.” în loc de „spre înălțarea formulei de gerontocrație.”

Intimități

Ucenicul, e cât celea după el. Nu-i scapă nimic, îl soarbe din ochi, îl perie de câte zece ori pe zi, îl știe tableturile, se bate cu pumnii în piept, pela toate răspântiile, strigă în gura mare, ori șoptește la ureche...

Totul pentru o pârălnică de vorbă bună, pe care muntele „maestrului” a pus-o la aranjarea situației unui nelsprăvit.

Rasa artiștilor boeri e pe cale de a se stinge. În locul valorilor vine droaia de nevoinci.

„Maestrul” și „maestra” trăesc o vesnicie, ar vrea dacă s'ar putea, să rămână cu tot neamul — pe viață — în teatru.

S'au cramonat de scheletul institutiei, știu pe ce căi latu-rnice să se strecoare, știu să se bage pretindendi, știu să calce cu copita, tot ce e mai bun și mai sămătos în jurul lor.

El și ea stau la răspântia drumurilor unor oameni cari nu știu, nu mai pot să se apere.

Bieți oameni muncii și necăjiți, bieți oameni cari au pierdut până și nădejdea!

Ucenicul, ciupește și el de unde poate și când poate.

E omul lor de casă. Golul prierceperii de a slugărnic și mare; le vom da târcoale până ce-si vor descoteșta făclile.

„Maestrul” se căznesce să-și strecoare bătrânețea în chemburii unor zapise de milogeală, ea și când tăcerea din fata lor n'ar fi suflet și sânge ciocotitor...

OLGA GRECEANU: PE URMA PAȘILOR TĂI, IHSU...

De parie de a fi numai o mărturisire de credință, așa cum ar părea să indice titlul, cartea d-nei Greceanu — apărută de curând în Colecția „Universul Literar” — aduce în literatura noastră o notă de inedit, în care spiritualul se împletește armonios cu descrierea lucrurilor sfinte, într-un stil de-o aleasă puritate și de-o rară înțuită literară.

Textul, însoțit de peste douăzeci de reproduceri, constituie o agreabilă și instructivă lectură.

Maestri și ucenici...

Un ochiu obișnuit să privească drumul, cotiturile și ascunzăturile vieții artistice, poate vedea în plin micile bucurii și neazurări cari duc la gloria, ori la mormântul scenei.

Ca și publicul spectator — plătind ori pomanaგიუ — actorii pot fi și împărțați în câteva categorii.

Să luăm de pildă un „maestru” cu mare putere de circulație în actualitatea culiselor.

Numele „lui” nu interesează!

— „Să trăiești maestre!” așa l-a spus într-o zi un trepăduș al scenei pentru a-i dobândi sprințul într-o cauză oarecare.

Au venit apoi alți neputincioși pentru a-i cere protecția.

Un astfel de maestru, e produsul subsoalului gospodăriei scenei.

„Maestra” a ajuns „maestră” printr'un accident inevitabil, deblocarea altuia.

Una mai inventivă decât alta, „maestrele” își zămbesc în față, se elogiază ori să păruesc.

S'ar părea că sunt actori și mai ales actori cari dacă n'au avut vreme să rosească până la saizeci de ani, au dreptul până și la recunoștința ce se curvine numai morților.

Maestrul, adevăratul maestru — fără ghilimele — trăește în amintirea actorului, e un sfânt purtat în suflet de slujitorii verbului; chiar dacă mai trăește aievea, acest maestru se strecoară pe furis în viața din spatele scenei, lăsând suveranității publicului dreptul glorificării, nu la intineric ci la lumină.

Ucenicul, ca orice ucenic, încearcă să calce pe urmele maestrului; i l mirosează mai abtârdecit copilul umna de vulpe.

E totdeauna la doi pași de el.

A intrat „maestrul” în scenă, ucenicul e dator să intre în sală, să cheme claca și plaso-

rii și să aibe pa'ne cât mai mari.

Plata aplauzelor la scenă deschisă se face numai la intineric.

Ucenicul, dă fuga apoi în culise, holbează ochii la ultimele chinuri comice ale „maestrului” și la esirea din scenă e dator să-și pină răsuflarea și să înceamească, chiar dacă pe lângă el doț, nu e decât un pompier somnoros.

— „Mare, nemeapomenit de mare! Fantastic!

Sunt un netrebnic; nu găsesc cuvinte!

„Maestre, sărut mâna cu respect. Casaște!”

La lăsarea cortinei, ucenicul suferă amar dacă aplauzele sunt slabe.

— „Public prost, maestre, public de duzină!”

— „Mie-mi spui mă, băste? Ce cunoscăștia la teatru?”

În adevăr publicul nu cunoaște, că aștept l-ar fi fluorat.

„Maestrul” își poate da arama pe față chiar și pe scenă.

Într-o zi nu-și pune cioc, ori mustață, pentru că tărășele din cap au prins o vorbă rară: machiaș și joc stilizat.

„Maestrul” își poate tortura partenerii, făcând pauze inutile, penibile, ori trântind în capul textului, vreo mitocănie.

Și ucenicul îl admiră: „Ce joc compus... Joc cu cărlige!”

„Maestrul” are dilatații spirituale, nu numai în scenă, ci și în cabină, pe culoare, ori pe stradă.

Are ei sistemul lui de a momi, de a încovoala camenii și de a-i prosti.

„Maestrul” știe când și cu cine să fie obraznic ori las.

Își dă în pete ca tiganul, înterăsându-se „de plan” de anumite societăți.

Au și actorii micile lor necazuri și pliticeșii, din care „maestrul” face catastif cu venisă, să cheme claca și plaso-

A DOUA PRIMAVARA, sonete de ION SĂN-GIORGIU

Domnul Ion Săn-Giorgiu adună sub titlul de mai sus o serie bine selecționată din sonetele d-sale Caiea și apărut în Colecția „Universul Literar” și suntem siguri că se va bucura de o bună primire din partea publicului amator de literatură aleasă.

RENASTERI NAȚIONALE, în cadrul unei șezători artistice, este un joc care realizează prin complexitatea lui nu numai o simplă reușită obiectivă, ci tinde către desăvârșirea unui adevăr artistic. „Striana” d-nei Barbu, rămâne un simbol car și aceea a d-nei Maria Gurgea.

D-na Telly Barbu, prin jocul-i simplu, dar expresiv și frumos nuanțat, cu un temperament dinamic, având la îndemână largi rezerve de extenuare, cu o sensibilitate artistică dedicată gradată, cu joc de fizionomie și gest, ne-a redată o „Striană” fragedă, plină de entuziasmul unei tinerțe care erupe, dublă de totuși de un suflet frământat și puternic comprimat, evocând în ea timpurile de subșium și de glorie ale trecutului. Dar, ceea ce rămâne peste toate însușirile impresionante ale talentului d-nei Barbu, este naturalitatea surâsului. Cine nu știe că lucrul cel mai greu în teatru este râsul, vorbesc de râsul instinctiv, nefortat.

Ceace ne interesează la d-na Barbu, este aptitudinea surprinzătoare cu care își botește să se transforme când se găsește în scenă. Insușirea cu care ajunge să redea impresia că teatru nu este o simplă ficțiune. Într-adevăr jocul d-nei Telly Barbu, așa cum am avut prilejul să-l vedem în „Striana” lui Alfred Moscu, reprezintă o dată la Teatrul Savoy de către Frontul

MEDALION

Cine n'a văzut pe d-na Telly Barbu, decât cu prilejul unor reprezentații pe scena Teatrului Ligii Culturale, va socoti apariția d-nei Barbu, în lumea artistică, o simplă noutate pe fundalul artei, o ușoară surpriză, privind-o cu îndoaia și încrederea care se acordă de obicei debutanților. D-na Telly Barbu, a trecut însă de mult bariera unei lumi de încercare și de dibuire.

Croniclele trecute mai aduc și azi ecoul îndepărtat al succeselor împlinite de d-na Barbu, pe scena Teatrului Național. Volumul lui Paul Prodăm „Teatru Contemporan”, este o măturte vie și numele d-nei Barbu, este de mult însoțit în cronica teatrului.

Nu căutăm să aflăm, pentru ce d-na Telly Barbu, a părăsit teatrul când se afla în plină ascensiune și nici pentru ce a refuzat o burșă pentru strălucită, ca să revie apoi după o eclipsă de doisprezece ani în arena scenei.

Ceace ne interesează la d-na Barbu, este aptitudinea surprinzătoare cu care își botește să se transforme când se găsește în scenă. Insușirea cu care ajunge să redea impresia că teatru nu este o simplă ficțiune. Într-adevăr jocul d-nei Telly Barbu, așa cum am avut prilejul să-l vedem în „Striana” lui Alfred Moscu, reprezintă o dată la Teatrul Savoy de către Frontul

ADRIANA KISELEFF

In colecția „UNIVERSUL LITERAR” a apărut de curând:

NALUCA

dramă de MIHAIL DRUMES

autorul marilor succese literare: Invitația la Vals și Scrisoarea de dragoste.

Șezătoare literară

La 29 Iunie, a. c., va fi la CALARASI o șezătoare a „UNIVERSULUI LITERAR” organizată în colaborare cu revista „PĂMANTUL”

Vom anunța din vreme participanții și condițiile șezătorii

Literatură, artă, idei...

CU TOATE CĂ ACEASTĂ RUBRICĂ

de critici și informații, este destinată în deosebi mișcării culturale din țara noastră, nu ne putem stăpâni de a profita de acest spațiu rezervat nouă, pentru a recomanda cititorilor o carte franceză „Terre des hommes” a aviatorului Antoine de Saint-Exupéry. Una din cele mai frumoase cărți pe care le-am citit vrodată, cu convingerea că îi aducem un real serviciu.

Orice am scrie despre înalta și nădăjduitoare a acestei cărți, despre poezia ei unică, n-ar putea s-o recomandăm în măsura în care merită să fie recomandată. Ne mărginim doar să informăm cititorii că „Terre des hommes” cuprinde, la prima înfățișare, o înșiruire de amintiri dela începutul carierei de aviator ale autorului. Tot în paginile acestei cărți, vom întâlni figura faimosului aviator Henri Guillaumet, erou al unor întâmplări din un eroism supraomnesc. Dincolo de aceste povestiri însă, ceea ce face

pe care o cunoșc, fraza această care stăruie în mintea noastră, care restabilește adevărata înțelegere a lucrurilor. „A fi om, înseamnă să ai o responsabilitate. Este a cunoaște rușina în fața unei mizerii care nu pare să depinde de tine. Este a fi mândru de o victorie pe care ai câștigat-o camarazii. Este a simți pământul pe care te călădărești și să încerci să se confunde asemenea oameni cu toreadorii sau jucătorii. Dar eu îmi bat joc de disprețul morții, Dacă nu-și trage rădăcinile dintr-o responsabilitate acceptată, nu e decât semn de sărăcie (spirituală) sau exces de tinerețe”.

În ce privește stilul acestei cărți, n-am mai întâlnit până acum la nici un poet român, cel puțin (în afară de M. Eminescu) o imagine mai copioasă decât aceasta (pe care aviatorul Saint-Exupéry o face cu simplitatea lui caracteristică, fără să-și dea seama de imensa ei poezie): „Au coeur de cerinesse courir qu'il me semblait que soufflait un grand vent parmi les étoiles”.

Vă aducți aminte de afirmația unui faimos filozof german, (o citez din memorie): „Nu cunoșc decât două lucruri: cerul înstelat deasupra mea și legea morală din mine”. „Terre des hommes” dezvoltă și lămură această temă ca nici o altă carte din câte cunoaștem în literatura europeană.

O sugesție pentru editurii care se ocupă cu traducerea cărților străine: „Terre des hommes” trebuie neapărat tradusă în limba română, pentru a fi accesibilă unui număr cât mai mare de cititori. Fiindcă nu e numai o carte ci o adevărată școală de educație, azi mai necesară decât oricând.

dem că nu greșim dacă afirmăm, s'a mărginit la câțiva studenți studiosi și câțiva oameni de bine din fundul provinciei, rămași acolo cu paragina cu amintirile și cu morții lor. Publicul mare el este în cel mai bun caz, romane frantuzesti și în cel mai rău „Colecția celor 15 lei”. Chiar publicul așa zis „cult”, preferă să citească istoria fărâșilor mari din occident, vieți romanțate ale autorilor străini (de Ștefan Zweig, de pildă, cel mai sinistru exercer cultural pe care-l cunoaștem), pentru, voiajând în străinătate să vorbească despre țara în care s'a născut cu o ușoară ironie, cu o ușoară jenă, ca despre ceva care „holărit”, nu poate face obiectul unei discuții serioase”.

Nu știu dacă sunți mulți dintre români — nu vorbim de oamenii de specialitate ci de publicul mare — care cunosc scrierile lui A. C. Popovici, marele doctinar naționalist bănețean dela începutul secolului al XX-lea. Avem un vast material de lucru pe care nu se interesează nimănui. Și totuși, ceea ce menține un neam, este, mai mult decât armele, forța lui morală — și această forță morală nu poate veni decât din conștiința lui de neam, din cunoașterea adevărată a trecutului său, nu numai din vagoi amintiri ce ne-au rămas din cărțile de școală.

Domnul Ioan Ardeleanu senior, este un domn care ne face cinsti și care, prin modesta domnie sale carte apărută într-o tipografie tot atât de modestă din fundul provinciei, a făcut o operă de cultură românească mai serioasă și mai utilă decât toți scriitorii noștri suprasensibili și suprafanfani proustieni, dostoevieni și de alte inspirații internaționale care n-au nimic de a face cu spiritul neamului acestuia.

Avem în această carte intrinsece, peste treizeci de figuri reprezentative ale luptelor naționale din Sălaj. Sunt în paginile acestei cărți câteva fotografii ale unor din acești mari români din trecut, de o frumusețe și o noblețe ce ar putea înălța orice condei de sorbier sau orice dală de sculptor. De exemplu a trăit copilul Ioan Alexi care a trăit între anii 1801—1872, a preotului Vasile Păteșu (1884—1932), a lui Alex. Șterea-Șuluțiu (1794—1867 Florian Mărcuș (1819-1900) ș. a.

Ne întrebăm, oare despre noi cei așa de plini de noi înșine, ce se va putea spune la patru-zeci de ani după moartea noastră, când vreun strănepot va găsi într'un album de familie vechi sau într-o revistă îngălbenită de vreme, poezie noastră „artistică” de „juni primi hooly-vodieni”, cu jocuri de lumini combinate pentru anumite efecte de inteligență și mister?!

sprîțuri la gheață nu-i îngăduie să se mai ocupe de așa zisele „probleme metafizice” (ceva ce nu figurează pe listele de mâncare și nici în zările de l'eu dela amiază, între ultimele evenimente internaționale).

Acet tip de om, atât de frecvent în orașele noastre, mai ales în metropolă, e uneori un simplu Mitică și atunci, pitorescul pe care-l oferă scriitorilor umoristici îl dispensează de a mai fi altceva. Ceea ce e mai grav însă, e atunci când un ins cu complex miticesc, are pretenția de a intra în cultură și de a da directive, când domnia sa este, cum s'ar zice scriitor sau gânditor (adică ceva ce îi dă dreptul să se pronunțe despre orice, cu aceeași prețiozitate).

Românul e născut poet, s'a spus cândva, — românul e născut nu numai poet ci și romancier, gazetar, om de cultură, etc., etc., adăugăm. E deajuns ca stimulabil Oarecare să simtă și el că primăvara e frumoasă, și că drogostea se sfârșește, să plângă la cinematograful când moare Greta Garbo în Dama cu camelii, să se înduioșeze când vede o câine rădăcit pe stradă și lăsat de foame (suntem foarte miloși neori, ceea ce nu face, desigur, cinste) pentru, în momentul următor să simtă cuprins de admirație pentru sine fiindcă „a înțeles”, fiindcă s'a înduioșat. De aci, până la nevoia de a spune și altcuiva acest lucru, într-o nivelă sau o poezie (poezia ia mai puțin timp, cu alcătuirea rimelor dealtfel suntem obișnuiți dela răvașele de plăcintă de Anul nou), nu mai e decât un singur pas. E doar, un lucru atât de minunat ca domnul Oarecare e un om sensibil, încât trebuie să știe și conștientizându-și domnie sale.

Această sensibilitate românească, poate fi mai mică sau mai mare. Deasemenea, un ins poate întâlni în viață mai multe sau mai puține lucruri care să-i pună la încercare această însușire. Sunt cazuri când cineva, dintr-o sensibilitate absolută, se surprinde, are ocazia să trăiască o viață de încercări ce ar călătina și un om cu obrazul mai gros. Am avut prilejul să descoprim asemenea drame dostoeviciene printre rândurile unor cărți de proză sau poezie, cu totul nesemnificative din punct de vedere literar. Nesemnificative cu toate că unori erau destul de bine scrise.

Fiindcă — și de aci pornește tot — ceea ce ne lipsește nouă, este amplitudinea acelei „sufărîni metafizice”, singura care poate face dintr'un ins oarecare dotat cu o anumită sensibilitate și o ușurință de exprimare în scris, un scriitor a cărui operă să însemne ceva. În artă, lucrurile n'au valoare decât raportate la „ceva”, la ceva fix, transcendent, de valoare eternă. Ori, suferința condiției de a fi om, de a fi aruncat viu, între două vesnicii de moarte, fără a-și putea lămurii rostul acestui fenomen, este problema care a chinat dealungul secolelor toi marii creatori.

Un oarecare spirit de observație, o oarecare abilitate, o suferință fizică sau chiar o suferință sufletească determinată de un fapt concret, nu sunt suficiente pentru a da o operă de valoare, care să înfrunte vremile.

Desigur, acest lucru nu poate fi învățat — artiștii de mare forță l-au avut în însăși structura lor, iar noi nu ne simțim cu nimic îndreptățiți să dăm sfaturi.

Am vrut doar să ne exprimăm tristetea de a fi constatat opacitatea cu care a fost considerată de către anumiți inși, preținși că s'a putut face, o singură conchizie a citirii ei, această afirmație care în ea însăși nu diminuează cu nimic valoarea cărții, ci spune pur și simplu că domnul cititor este un personaj caragalesc, cărăia conștiințioasă frecventare a bodegilor cu mititei și

ferinți și bucurii fără semnificație, de o extremă utilitate.

Cu atât mai mult cu cât domnul Emil Cioran nu este un filozof care și-ar fi organizat un sistem, nici un poet care ne dă spectacolul unei arderi interioare, (versul, despre care domnul Emil Cioran spune așa de frumos:

Pe nimic nu tuceni mai repe-de 'n mormânt ca pe ritm și pe rimă, căci versurile n'au făcut decât să ridice lespezi pentru inșetații nopții), în cartea domniei sale putem urmări o trăire lucidă și une; eterne drame ome-nești față de care creația artistică sau sistemele filozofice sunt doar un răspuns, o încercare de a o înfrunta.

Din lipsă de spațiu, promitem cititorilor să revenim în numărul viitor asupra acestei cărți, dându-i o serie de citate care ni s'au părut de mare frumusețe. Deocamdată ne mărginim s'o semnalăm, cu convingerea că le putem face, onora dintre ei un real serviciu.

REVISTA „ION MAIORESCU”

a Colegiului Național „Carol I” din Craiova — ne aduce numărul închinat Promoției 1940 a V nr. 9 Mai 1940, o poezie remarcabilă semnată de elevul de cl. VII Sebastian Ionescu și intitulată „Scrisoare”. Pentru lămurirea cititorilor cităm:

„Doamne, ce îți ascuns după luna de se văd prin ea neguri neapărate?”

Sau:

„Sunt grele, Doamne, cheile la porți De au îmbătrânit Sfinții deschizând la morți?”

E o întrebare poveste despre cer în poezia asta, cu imagini frumoase și proaspete de limpezime pe care o are ochiul sufleteț al adolescenței. O oarecare familiaritate doagă, pentru, cu această luptă a lui Dumnezeu cu păcatul și cu înfruntarea lui Dumnezeu pe care îl întreabă:

L'arșărit în casă, tu ce icoană ai și închinarea ta cât e de grea? Ne aduce aminte de poetul Virgil Caranopol. Nu putem decât să-i recomandăm d-lui Sebastian Ionescu, să încerce să citească — dacă nu le-a citit încă — Scrierile pentru un tânăr poet ale lui Rainer Maria Rilke, și chiar versurile acestuia poet, în traducerea excelentă a Mariei Banus. Asemănarea de care am vorbit poate fi simplă coincidență, — în orice caz am avut ocazia să constatăm în numeroase rânduri cum unele tinere talente — care promiteau intrând în raza de influență a unui poet consacrat — cu care, bineînțeles, avea afinități, — au ajuns, pur și simplu, să se desființeze.

În rest, suntem bucuroși că am avut ocazia să descoperim prin noianul de publicații siabe, o revistă de tinuta excelentă a revistei Ion Maiorescu, ceea ce ne face să întrevădem în școlarii de azi o generație care merită toată încrederea noastră.

PERICOLUL INFLUENȚEI

unul scriitor consacrat, asupra altuia tânăr — s'aputut constata în tot cursul vremilor și în toate literaturile. Dacă scriitorul tânăr are destulă personalitate, influența aceasta va fi trecătoare, bineînțeles, în cazul contrar nu putem constata decât triumful unui legi naturale care face ca în literatura aceasta să nu rămână la suprafață decât ceea ce este puternic și reprezentativ.

Totuși, cu toată grațiozitatea ei, nu putem să ne împiedecăm să facem o observație asupra unor puternice influențe care bântuie în literatura noastră actuală, a ceea a lui Tristan și Iso'da.

Care pornesc dela scriitorii de reatță forță — unul poet, altul romancier — și care ne-au fost, oarecum nefaste.

Una este influența S. Es-senin — trecută prin Crevedia — și alta a romanului o-țel de drag adolescenților, Ionel Teodorescu.

Pentru că — să ni s'o compare a oarecum friv după anumite doamni matrograf ropind-o pe Greta Garbo n'au luat din această artistă — decât forma ei prozică, nu ceea ce face farmecul al aceste personalități esșul ei, tot așa domnia care se în raza de influență a scriitorilor de mai sus, n'au luat deocamdată atenția, un anumit de a scrie, nu ceea ce era esșul în scrisul lor. Fiindcă această apartenență — și nu poate exista decât odată, prin el, — cum natural.

Am mai vorbit unul din numorele trecute de o simplitate a stilului celui Ion Barbu. Ceva care ar cere să copieze stilul d-lui Barbu, oricâtă abilitate ar avea, ar mai fi simplită. Fiindcă a „copiator” n'ar avea conținutul esșului d-lui Ion Barbu, conținut care și-a cerut singur stilul ei ar supraapune unui conținut esșului propriu o formă de exprimare imprumutată, nemai păunnd deci un tot identic și de o condiție primordială a „stilului”.

La fel, în cazul d-lui Ionel Teodorescu, ceea ce a minunat de viz. poezie, care n-a

țineau tot timpul strănși în brațe, lumea nu avea lumină. Fiindcă au ținut atunci sfat și au hotărât să-și despărță părinții. Au încercat toți pe rând și nimănui n'a izbutit afară de Tame-mahuta, tatăl pădurilor. Acesta și-a propus capul în pântecul mamei și picioarele în pieptul tatălui și astfel a putut să-și despărță. De subliniat — notează autorul articolului — că și în acest mit omul este fiul pământului”.

Mai aflăm tot dela d-sa că Patagonzii cred că s'au născut din stele. Oare n'or avea tinerii noștri poezii care se ocupă atât de mult de stele niscaiva rădăcini pe acolo prin Patagonia? ne întrebăm.

ALADIN

+ Dimitrie Stelaru

Cad frunzele mereu, nu numai toamna — și cu fiecare din ele se înouăză tinerețea noastră.

Trecem în uitare cu fiecare pas făcut „dincolo” de câte unul din rândurile noastre.

Cine-și mai aduce aminte de tinerețea răstignită în pagini a lui Al. Călinescu, Al. Sahia, N. Cantonieru, Bob Bulgaru sau Bogdan Amaru?

Cine-și strânge seninul din suflet, adus de primăvară, să „ngenuncheze împovărat, primăverii trecute în care s'au stins palpările vieții lui George Felcu și Silviu Roda?

E plecat de veșniciei, parcă, și T. C. Stan.

Pe hârtia aceasta — ca pe oricare alta — literile moarte, despre morți nu pot vorbi mult. Ar spune, inutil, despre stihuri, visuri și tinerețe, — când limpede se vede că totul poartă pecetia morții.

Moartea...

Aripa grea, de neîndepărtat, care ne lovește din când în când — sfidătoare — frații de gând și vârstă, apropiindu-ne mereu de Ea...

L-a sărutat de astădată pe Dimitrie Stelaru, Tocmai când Ciresar văziera, la toate răscurile, lumini.

Trecuseră în rod pârghiurile.

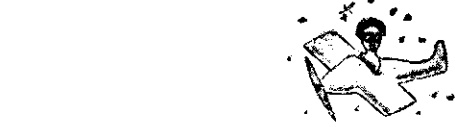
Incepe, de pe acum, să se aștearnă praf de uitare pe cărțile publicate de Dimitrie Stelaru (fie cu alt pseudonim: D. Orfanu): „Abracadabru”, „Melancolie”, „Blestem” și „Preamăria durerii” — și cine știe că va rămâne tot manuscris, cartea pe care voia să o scoată: „Noaptea geniului”.

A plecat și Dimitrie Stelaru, ușor, spre cei dinaintea sa.

Lângă toți cei amintiți, — petec de lumină zmul din tinerețea noastră, — va sta și numele lui... Și se vor mări, cu fiecare toamnă sau primăvară, rândurile celor plecați...

...Cine știe, — poate acolo începe tinerețea noastră.

N. T.

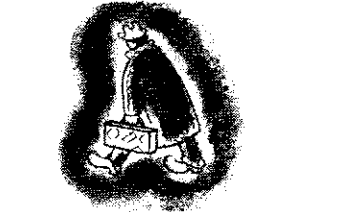

cu adevărat valoarea unică a acestei cărți, este înalta filozofie de viață ce se degajă din fiecare rând al ei. Ca și în „Vol de noți” volumul care a precedat „Terre des hommes”, autorul dezvoltă aceeași temă a unei responsabilități omenești, o responsabilitate a omului secolului nostru, integrat definitiv într'un organism social din care nu poate, nu are dreptul să evadeze. E o admirabilă lecție de demnitate omească, aceea pe care ne-o servește aviatorul Antoine de Saint-Exupéry — o lecție în fața căreia ne putem simți uneori oarecum jenați.

Iată de ex. ce spune aviatorul Henri Guillaumet după ce, căzând cu avionul în mijlocul munților Anzi, într'una din cele mai cumplite ierni, merge încontinuu șapte zile și șapte nopți până a-ajunge între oameni. La un moment dat, epuizat de efort, de foame și de frig, se oprește. Încetul cu încetul moșeșala îl cuprinde și moartea se apropie. Atunci, face un ultim efort, și-și reia mersul:

„Dans la neige, me disais-om, on perd tout instinct de conservation. Apres deux, trois, quatre jours de marche, on ne soupait plus que de la mort. Je n'ai plus que ce que j'ai dans le ventre et ce que j'ai dans la tête. Je me suis dit: « Si je meurs, je meurs. Si je vis, je vis. Si je marche, je marche. Si je suis un salaud, si je ne marche pas. »

Mai târziu, când nici măcar a-cet raționament nu-i mai poate menține rezistența, când moartea îi se pare înșfășit inevitabilă, fiind doborât în zăpădă de imensa oboseală cea dintâi preocupare îl este aceea a conștientiza pe care moartea sa ar putea să le aibă asupra situației materiale a soției sale. Își aduce aminte că poliția de asigurare pe care în cazul unei morți constatate ar putea s'o încaseze imediat, în cazul unei dispariții ar putea fi încasată abea după patru ani. Ori, fiind înțins pe zăpădă, în vară corpul său ar fi dus în cine știe ce adâncimi ale Anzilor și moartea nepuțându-i fi constatată, ar fi dat ca dispărut. Atunci, vede o stâncă la cincizeci de metri de el: „J'ai pensé: si je me relève, je pourrai peut-être l'atteindre. Et si je cale mon corps contre la pierre, l'odată venu on le retrouvera”. Odată ridicat, e salvat. „Ce qui sauve c'est de faire un pas. Encore un pas. C'est tout, jours le même pas que s'on recommence”. Revenit între oameni, se mărginește să spună „Ce que j'ai fait, je te le jure. aucune bête ne l'aurait fait”. „Fraza aceasta”, comentază A. de S. Exupéry, „cea mai nobilă

O CARTE DE CARE NE-AM APROPIAT CU PIETATE

și căreia i se cuvine locul frunte în aceste însemnări de volumul „Oameni mari”, este „Momente din luptele naționale ale românilor sălajeni” datorită d-lui Ioan Ardeleanu senior și tipărită în tipogr. „Luceafărul” din Zalău. Nu credem ca aprecierile ce vor urma să îndemne pe vreunul din cititorii noștri s'o caute și s'o citească. Trăim vremuri turburi, se spune, vremuri agitate în care nu avem nici timp nici dispoziție pentru o lectură serioasă.

Totuși, niciodată mai mult decât acum, o lectură ca a acestei cărți n'ar fi fost mai binevenită. „Să ascultăm și glasul celor ce ne grăesc de dincolo de mormânt, și pe care așa de rar ne-am deprins a-i asculta” spunea în 29 Mai 1912 Păr. Ilie Dăianu (citat de autor în fruntea cărții). Cu atât mai mult trebuie să ascultăm acest „glas de dincolo de mormânt” adăugăm noi, cu cât peste aceste morminte și datorită oamenilor ce zac în ele se ridică ființa spirituală a neamului nostru, așa cum este azi, cu forța lui morală și bogăția sufletească ce-i dau drept la viață veșnică între celelalte neamuri ale lumii.

„Crepusul unui trecut apus aruncă prin întunerec secolelor razele lui cele mai frumoase, și noi, agenții unei lumi viitoare, nu suntem decât reflexul său”, spunea Mihail Eminescu în scrierile sale politice.

Nu ne-au lipsit niciodată oamneni conștienți care au cercetat cu dragoste și pricepere acest trecut atât de pilduitor prin faptele lui, dar publicul amator de asemenea scrieri, cre-

AMURGUL GÂNDURILOR

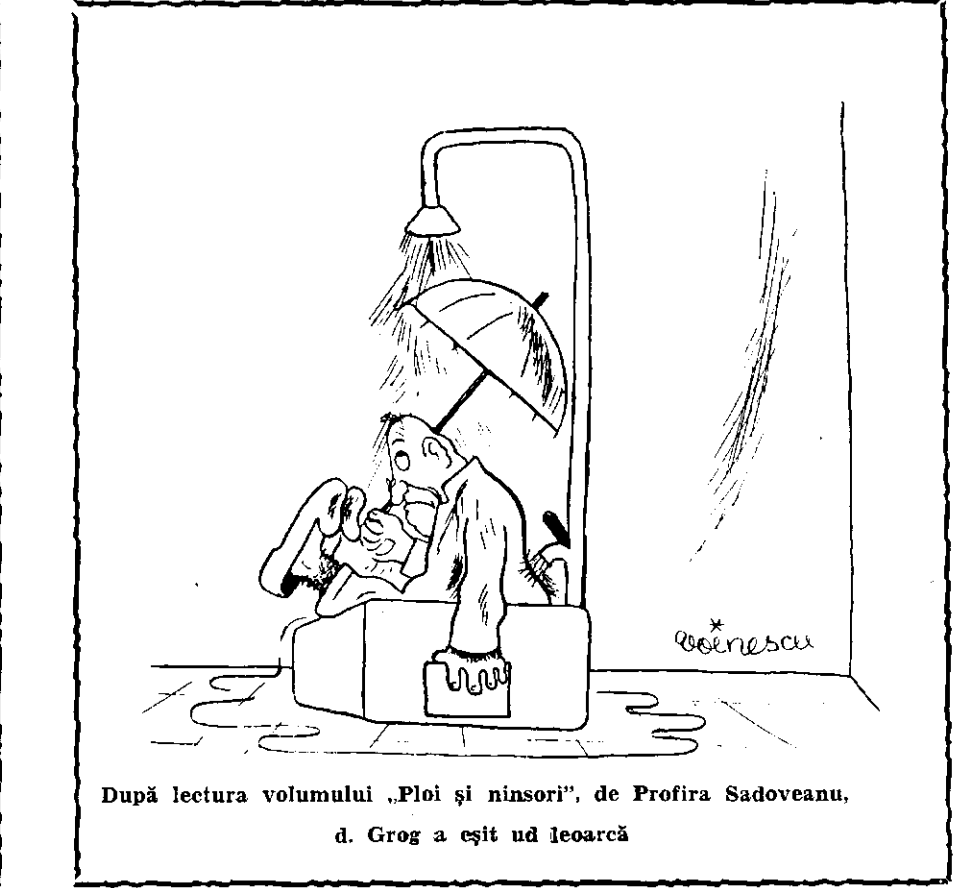
Ultima carte a domnului Emil Cioran, este o carte căreia unii i-au reproșat că nu se poate si-litatura nici în filozofie nici în literatură. Este semnificativ pentru o anumită reacție credință, de care am mai avut ocazia să vedem că mulți dintre noi păcătușesc, faptul că s'a putut face, ca singură conchizie a citirii ei, această afirmație care în ea însăși nu diminuează cu nimic valoarea cărții, ci spune pur și simplu că domnul cititor este un personaj caragalesc, cărăia conștiințioasă frecventare a bodegilor cu mititei și

Am vrut doar să ne exprimăm tristetea de a fi constatat opacitatea cu care a fost considerată de către anumiți inși, preținși că s'a putut face, o singură conchizie a citirii ei, această afirmație care în ea însăși nu diminuează cu nimic valoarea cărții, ci spune pur și simplu că domnul cititor este un personaj caragalesc, cărăia conștiințioasă frecventare a bodegilor cu mititei și

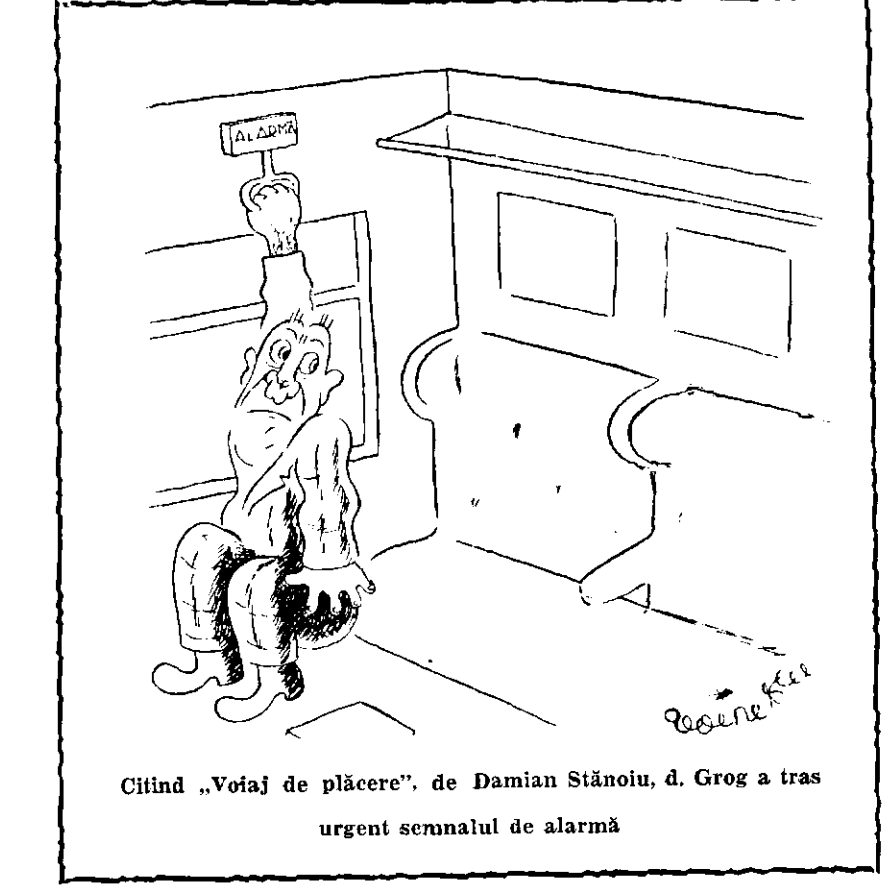
Motto: Marii gânditori n'au nevoie de cuvinte. REACȚIUNILE D-LUI GROG (în urma unor lecturi)

Indată după lectura romanului „Jancu Jianu”, de Paul Constant, d. Grog a anunțat sergentul din post

După lectura volumului „Ploi și ninsori”, de Profira Sadoveanu, d. Grog a eșit ud leocărc

Citind „Votaj de plăcere”, de Damian Stănoiu, d. Grog a tras urgent semnalul de alarmă